

**Nokian kaupungin
esiopetuksen
opetussuunnitelma 2025**

Nimi	Nokian kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 2025
Kunta	Nokia
Hyväksymispäivämäärä	18.6.2025
Julkaistu	9.6.2025

SISÄLTÖ

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma.	1
1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.	1
1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen.	1
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	5
2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	5
2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.	8
2.3. Arvoperusta.	10
2.4. Oppimiskäsitys.	11
2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.	12
3. Esiopetuksen toimintakulttuuri.	16
3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.	16
3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa.	18
3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.	20
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.	25
4.1. Monipuoliset työtavat.	25
4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.	26
4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.	31
4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.	41
5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki.	45
5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen.	45
5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.	45
5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.	48
5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot.	50
5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen.	55
5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi.	57
5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma.	58
5.3.3. Tukea koskeva päätös.	60
5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö.	62
5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö.	62
5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö.	63
5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä.	64
5.5.1. Pidennetty ja varhennettu oppivelvollisuus.	64
5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu.	67

5.5.3. Muut opetuspalvelut.	69
5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä.	69
5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen.	70
6. Opiskeluhoolto.	72
6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma.	72
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus.	77

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys,¹ jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on määräys esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollonkeskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista.³ Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi ja oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoito.

1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä tai toimipaikoissa. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain⁵ mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

1 Perusopetuslaki (628/1998) 14 §

2 Valtioneuvoston asetus (422/2012)

3 Perusopetuslaki 14 §

4 Perusopetuslaki 15 §

5 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (610/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § (377/2022)

- yhdenvertaisuuslain⁶ mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- tasa-arvolain⁷ mukainen tasa-arvosuunnitelma.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy⁸ opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkö- tai toimipaikkakohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia⁹ lukuvuosittain esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma (myöhemmin lukuvuosisuunnitelma) ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä tai toimipaikassa kyseisen lukuvuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä¹⁰. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin sekä saavutettaviin ja esteettämiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman¹¹ yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa lapsilla on perusopetuslain¹² turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta jokaisena esiopetuksen työpäivänä sekä heidän tarpeidensa mukaista oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea¹³. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen¹⁴ kuuluvaa lapsikohtainen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan luvun 5 mukaisesti.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus¹⁵ on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa

6 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

7 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 a § (1329/2014)

8 Perusopetuslaki 15 §

9 Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

10 Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013) ja YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

11 Perusopetuslaki 15 §

12 Perusopetuslaki 30 §

13 Perusopetuslaki 20 a § (1090/2024)

14 Perusopetuslaki 4 a luku (1090/2024)

15 Perusopetuslaki 21 § (1296/2013)

opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

Nokian kaupungin paikallinen osuus

Nokiassa esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään suomen kielellä ja se julkaistaan ePerusteet- palvelussa. Nokian kuntakohtaista esiopetussuunnitelmaa noudatetaan Nokian kaupungin esiopetuksessa. Esiopetussuunnitelman laatimiseen liittyvistä ratkaisuista ja toimintatavoista päättää sivistyslautakunta.

Äidinkielenään ruotsia puhuvien lasten esiopetus järjestetään Tampereen ruotsinkielisessä päiväkodissa/koulussa.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) esitetään jokaisessa luvussa ensin, jonka jälkeen on kirjattu tarvittaessa seudun ja kunnan täsmennykset kyseisestä kokonaisuudesta. Esiopetuksen kuntakohtaista opetussuunnitelmaa on laadittu seudullisena yhteistyönä Tampereen kaupunkiseudulla. Tampereen kaupunkiseudun muodostavat Kangasala, Lempäälä, Nokia, Orivesi, Pirkkala, Tampere, Vesilahti ja Ylöjärvi.

Varhaiskasvatyksiköt laativat vuosittain pedagogisen toimintasuunnitelman, johon on sisällytetty esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen lukuvuosisuunnitelma ja tiimisopimus. Toimintasuunnitelma on pedagogisen johtamisen suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin väline yksikkö- ja tiimitasolla. Lisäksi se sisältää muun muassa yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisen toimenpiteet, huoltajien osallisuuden esiopetuksen suunnittelussa ja arvioinnissa sekä laadunarvioinnista johdetut kehittämisen painopistealueet. Tarkemmin lukuvuosisuunnitelman sisältö on kuvattu opetussuunnitelman luvussa 4.2.

Huoltajia tiedotetaan pedagogisen toimintasuunnitelman keskeisestä sisällöstä esimerkiksi vanhempainilloissa tai tiedotteilla.

Lapsen yhtenäistä ja sujuvaa oppimisen polkua tuetaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhtenäisillä ja lasta tukevilla toimintatavoilla sekä yhteistyöllä perusopetuksen kanssa. Siirtymävaiheen yhteistyötä arvioidaan esi- ja alkuopetuksen yhteistyönä ja kehitetään siirtymävaihetta kaikkien lasten eheä oppimisen polku huomioiden.

Paikallisen opetussuunnitelman laadinnassa ja toteutuksessa on ollut mukana esiopetuksen henkilöstöä, lapsia, huoltajia, sekä sivistyspalveluiden toimijoita perusopetuksesta, kirjastosta, kulttuuritoimesta sekä liikunta- ja vapaa-aikapalveluista. Paikalliset erityispiirteet ja -tarpeet, arviointien ja kehittämistyön tuottama tieto ja kehittämisen tavoitteet sekä muut paikalliset suunnitelmat on otettu opetussuunnitelman valmistelussa huomioon. Esiopetuksen ohjausryhmä arvioi ja kehittää Nokian paikallista esiopetussuunnitelmaa. Muita esiopetussuunnitelman laatimista tukevia tahoja ovat varhaiserityiskasvatuksen ohjausryhmä, varhaiskasvatuksen johto ja Moniki-työryhmä. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun kokemuksia ja käytäntöjä on hyödynnetty erityisesti varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen siirtymään ja lapsen oppimispolun jatkumoon liittyen.

Esiopetussuunnitelman opiskeluhoollon osuudet päivitettiin uudistetun oppilas- ja opiskeluhooltolain mukaisiksi yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa vuonna 2023 ja muutokset neuvolapalveluun liittyen vuonna 2025.

Esiopetuksen järjestäjä osallistuu kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimiseen ja ottaa sen huomioon opetussuunnitelman laatimisessa ja vuosittaisissa suunnitelmissa. Lapsiystävällinen kunta -toimintasuunnitelman tavoitteet huomioidaan esiopetuksen opetussuunnitelmaa ja varhaiskasvatuksen toimintaohjelmaa päivitettäessä. Nokian kaupunki on sitoutunut UNICEFIN Lapsiystävällinen kunta – toimintamalliin, jonka tavoitteena on vahvistaa lasten osallisuutta, yhdenvertaisuutta, syrjimättömyyttä ja lapsen edun toteutumista kaupungin palveluissa, hallinnossa ja päätöksenteossa.

Esiopetuksen järjestäjä seuraa, arvioi ja kehittää opetussuunnitelman toteutumista mm. henkilöstö- ja asiakaskyselyin sekä erilaisissa ohjaus- ja työryhmissä. Paikallista opetussuunnitelmaa täydentävät ja toteuttavat suunnitelmat löytyvät kaupungin verkkosivuilta sekä yksiköiden pedagogisista toimintasuunnitelmista. Esiopetussuunnitelman toteutumista arvioidaan ja kehitetään osana laadunarviointityötä yksikkö- ja kuntatasolla suunnitelmallisesti.

Paikallista opetussuunnitelmaa täydentäviä asiakirjoja

- Esiopetuksen opiskeluhooltosuunnitelma, sisältää suunnitelman lapsen suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman sekä kriisisuunnitelman.
- Nokian kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma
- Digitaitekäsikirja
- Liikuntapolku
- Nokian Kulttuuripolku
- Varhaiskasvatuksen kestävä kehityksen suunnitelma
- Oppimisen ja koulunkäynnin tuen käsikirja

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuva ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja esiopetuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Lapsella on oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen (luku 5).

2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin¹⁶ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Päiväkodissa tai perhepäiväkodissa järjestettävän esiopetuksen osalta sovelletaan lisäksi varhaiskasvatuslakia ja sen nojalla annettua valtioneuvoston asetusta¹⁷. Jos lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä varhaiskasvatuslaki¹⁸.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki¹⁹, tasa-arvolaki²⁰, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²¹ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²², YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista²³, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007²⁴ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet²⁵. Esiopetukseen sovelletaan myös hallintolakia²⁶ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta²⁷.

Suomen perustuslain²⁸ mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

16 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

17 Perusopetuslaki 1 § (1136/2003)

18 Varhaiskasvatuslaki (540/2018) 12 § (1228/2020)

19 Yhdenvertaisuuslaki

20 Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta

21 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

22 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

23 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

24 K:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

25 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

26 Hallintolaki (434/2003)

27 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

28 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta²⁹. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan³⁰. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta³¹. Opetuksen järjestäjän päätöksellä lapsi voi osallistua esiopetukseen perusopetuksen aloittamista edeltävänä vuonna³², mikäli lapselle on psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella tehty päätös perusopetuksen aloituksesta vuotta säädettyä aiemmin. Perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä sekä muusta esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä määrätään luvussa 5.5.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta³³. Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.

Perusopetuslain³⁴ mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa³⁵.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden³⁶, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia³⁷. Pidennetyn oppivelvollisuuden³⁸ (voimassa 31.7.2026 saakka) päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1.a. Varhennetun oppivelvollisuuden³⁹ (voimassa 1.8.2026 alkaen) päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1.b. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus osallistua myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen⁴⁰.

Esiopetusta ja sitä täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa noudatetaan varhaiskasvatuksen osalta tällöin varhaiskasvatustalakeja⁴¹ ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita⁴².

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Koko esiopetuksen henkilöstö on vastuussa siitä, että esiopetusta toteutetaan suunnitelmallisesti. Esiopetuksessa otetaan huomioon lasten kielelliset, kulttuuriset ja katsomukselliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

29 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999)

30 Perusopetuslaki 26 a § (1040/2014)

31 Varhaiskasvatustalake 12 §

32 Perusopetuslaki 27 §

33 Perusopetuslaki 10 §

34 Perusopetuslaki 2 §

35 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2–4 §

36 Perusopetuslaki 9 §

37 Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

38 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §

39 Oppivelvollisuuslaki 2 §

40 Perusopetuslaki 6 § ja Varhaiskasvatustalake 12 §

41 Varhaiskasvatustalake 15 a § (1183/2021)

42 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) luvut 2.1 ja 5

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta⁴³. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat maksuttomia⁴⁴. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria⁴⁵, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön⁴⁶. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä⁴⁷ ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain⁴⁸ mukaisia kasvatuskeskusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut⁴⁹ julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Nokian kaupungin paikallinen osuus

Nokiassa esiopetus järjestetään osana varhaiskasvatusta joko päiväkodin tai koulun tiloissa. Päivittäinen esiopetusaika on neljä tuntia. Esiopetus järjestetään lähipalveluna ja lapsen tuki järjestetään joustavasti lapsen omassa esiopetusryhmässä.

Lapsen etu ohjaa esiopetuksen järjestämistä ja toteuttamista. Hallinnossa ja päätösvalmistelussa tehdään lapsivaikutusten arviointia Nokian kaupungin ohjeistuksen mukaisesti. Lapsivaikutuksia arvioidaan myös yksikötason muutoksissa ja kehittämisessä esimerkiksi lapsiryhmiin, henkilöstöön tai päivän rakenteisiin liittyen. Lapsivaikutusten arviointia tehtäessä, tulee tunnistaa, mihin lapsen oikeuden toteutumiseen muutoksella voi olla vaikutusta. Vaikuttaako

43 Perusopetuslaki 3 §

44 Perusopetuslaki 31 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

45 Perusopetuslaki 31 §

46 Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)

47 Perusopetuslaki 35 §

48 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003)

49 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999) ja 7 §

muutos esimerkiksi lapsen tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin (materiaaliset, fyysiset, emotionaaliset tarpeet, leikki, liikkuminen, riittävä lepo, yksityisyys) tai heikommassa asemassa olevien lasten (esim. vammaan kanssa elävät lapset, kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset, maahan muuttaneet lapset) oikeuksien toteutumiseen. Tämän lisäksi arvioinnissa voidaan hyödyntää lasten näkemyksiä ja kokemuksia. Niitä voidaan selvittää erilaisin tavoin.

2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhteistyössä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkaa joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetuksen toimipaikoissa ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen⁵⁰ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisesta lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöönsä, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun lapsi on aloittanut esiopetuksessa, lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan⁵¹ ellei kyseessä ole esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen terveydentilasta johtuvasta syystä (kts. luku 5). Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

⁵⁰ Valtioneuvoston asetus 5 §

⁵¹ Perusopetuslaki 35 §

Nokian paikallinen osuus

Esiopetus noudattaa pääsääntöisesti perusopetuksen loma-aikoja päättyen kuitenkin vuosittain toukokuun viimeisenä arkipäivänä. Lapsen on tärkeä osallistua esiopetukseen, jotta sille asetetut tavoitteet voivat toteutua. Yhteistyössä huoltajien kanssa tuetaan lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä, tervettä itsetuntoa sekä sosiaalisia taitoja. Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla lisätään lasten osallisuutta ja ryhmän yhteisöllisyyttä sekä edistetään lapsen hyvinvointia ja esiopetukseen osallistumista. Yhteisöllisen opiskeluhoollon tavoitteita ja toimintaperiaatteita on kuvattu erillisessä esiopetuksen opiskeluhoollon suunnitelmassa ja sen tavoitteet koskevat koko päiväkotiyhteisöä.

Pitkittyneet tai usein toistuvat poissaolot hankaloittavat esiopetuksen tavoitteiden saavuttamista ja vaikuttavat lapsen kaverisuhteisiin ja pahimmillaan lisäävät syrjäytymisen riskiä.

Esiopetuksen henkilöstö seuraa systemaattisesti lasten poissaoloja esiopetuksen aikana. Poissaolojen seuranta on ennaltaehkäisyä ja sen tarkoituksena on päästä mahdollisimman varhain tarttumaan poissaolojen taustalla oleviin syihin yhdessä huoltajien ja tarvittaessa viranomaisverkoston kanssa. Opettajalla on lain mukainen velvoite puuttua poissaoloihin, mikäli hänelle nousee asiasta huoli. Huoli voi nousta, vaikka huoltaja olisi selvittänyt poissaolot.

Huoltajan tulee ilmoittaa aamulla esiopetusryhmään, mikäli lapsi on poissa esiopetuksesta. Hän voi samalla ilmoittaa poissaolon arvioidun keston ja syyn. Mikäli huoltaja ei tee poissaoloilmoitusta, varhaiskasvatuksen opettaja ottaa yhteyttä huoltajaan mahdollisimman pian, viimeistään vuorokauden sisällä poissaolosta.

Jos lapselle tulee ennalta tiedettyjä poissaoloja esiopetuksesta, kertoo huoltaja niistä ennakolta esiopetuksen henkilökunnalle. Jos henkilöstö arvioi, että lapsen esiopetuksen tavoitteet eivät täyty poissaolojen vuoksi, ottavat he asian puheeksi huoltajan kanssa.

Esiopetuksen alkaessa huoltajia tiedotetaan esiopetuksen velvoittavuudesta, poissaolojen seurannasta ja poissaoloihin liittyvistä käytännöistä.

Ilmoittamaton poissaolo, sairauspoissaolo ja muu huolestuttava poissaolo

Huoli puheeksi

- lapsen poissaoloista herää huoli kotona/ esiopetuksessa (lapsi ei halua tulla esiopetukseen)
- opiskeluhoollon henkilöstöä konsultoidaan nimettömästi matalalla kynnyksellä
- varhaiskasvatuksen opettaja keskustelee asiasta lapsen kanssa ja tekee yhteistyötä huoltajan kanssa sekä sopii mahdollisesta yhteydenotosta opiskeluhoollon työntekijään

Yli 30h poissaoloa yhden esiopetusvuoden aikana

- poissaolojen seurannassa on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, milloin poissaoloja esiintyy.
- jos tilanne ei korjaannu selvittelyn jälkeen, järjestetään palaveri. Huoltajien kanssa on tärkeää keskustella siitä, kuinka esiopetuksen tavoitteet toteutuvat.
- tarvittaessa kutsutaan monialainen palaveri. Mukaan kutsutaan ne toimijat, jotka lapsi ja huoltaja arvioivat tarpeelliseksi lapsen esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi. Mukaan

kutsutaan opiskeluhoollon työntekijä. Palaverissa sovitaan tukitoimista ja seurannasta. Tarvittaessa konsultoidaan muita tahoja.

- varhaiskasvatuksen opettaja tiedottaa tilanteesta varhaiskasvatusyksikön johtajaa ja opiskeluhoollon työntekijöitä.

Tilanteen seuranta ja tukitoimet

- jatkuva yhteistyö lapsen ja huoltajien kanssa on tärkeää
- tarvittaessa (poissaoloja yli 50h) kutsutaan esiopetuksen ulkopuolisia toimijoita mukaan monialaiseen yhteistyöhön. Lapsen kokonaistilanne arvioidaan, esiopetuksen tukitoimet päivitetään ja yhteistyötä tiivistetään.
- tarvittaessa sosiaalihuoltolain mukainen yhteydenotto tai lastensuojeluilmoitus nimettömän konsultaation pohjalta. Lastensuojeluilmoitusta harkittava, kun poissaoloja on yli 70h vuoden aikana ja ilmoitus tehtävä poissaolojen jatkuessa. Lastensuojeluilmoituksen pohjana on huoli poissaolojen aiheuttamasta syrjäytymisriskistä ja normaalin kehityksen ja esiopetukselle asetettujen tavoitteiden vaarantumisesta. Ilmoituksessa mainitaan jo esiopetuksessa tehdyt kartoitukset, tukitoimet sekä huoltajien kanssa tehty yhteistyö.
- sovitaan yhdessä, miten lapsen tilanteen etenemistä seurataan ja kuka siitä miltäkin osin vastaa.
- intensiivisemmän tuen aloittamista harkitaan.
- sovitaan seurantalaverin ajankohta ja vastuuhenkilö lapsen asiassa

2.3. Arvoperusta

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjäintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁵², perusopetuslain⁵³ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen⁵⁴ mukaisesti.

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten moninaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajujaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen moninaisiin perheisiin sekä kotien moninaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkökulmiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta⁵⁵.

⁵² YK:n yleissopimus lasten oikeuksista 1989

⁵³ Perusopetuslaki 3 a § (163/2022) ja 29 §

⁵⁴ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

⁵⁵ Valtioneuvoston asetus 2 §

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennakko-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden⁵⁶ periaate. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamatonta. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Nokian kaupunki on sitoutunut lapsiystävällisyyden kehittämiseen ja UNICEFin Lapsiystävällinen kunta- toimintamalliin. Malli perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen ja se tukee esiopetuksen arvoihin perustuvaa toimintaa ja kehittämistä.

Esiopetuksessa perheiden monimuotoisuus ymmärretään itsestäänselvyytenä. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden tapoja. Monimuotoinen perhekäsitys auttaa lasta kohtaamaan moninaisuutta omassa elämässään. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä huomioidaan lasten perheiden moninaisuuden lisäksi erilaiset tilanteet, joissa lapset ja perheet elävät.

2.4. Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen ⁵⁷periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestävän elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestävän elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan

⁵⁷ Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytyksensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläytytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötapoja.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan

sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin ⁵⁸kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Esiopetuksessa edistetään lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia - kunnioittaen yksilöllisyyttä ja korostaen terveen itsetunnon vahvistamista. Lapsen hyvinvoinnin perusedellytys on sujuva arki. Se rakentuu lapsen henkilökohtaisen kokemuksen kautta. Hyvinvointi rakentuu eri tekijöistä ja siihen vaikuttavat terveys, turvallisuus, ihmissuhteet, osallisuus ja oppiminen (Valtioneuvosto 2019).

Lasten ajattelu ja oppiminen edellyttävät tarkkaavaisuutta ja keskittymistä. Ohjauksen ja fyysisen aktiivisuuden lisäksi lasten tarkkaavaisuuden ylläpitämiseen ja keskittymiseen vaikuttavat lasten yksilölliset tarpeet, ravinnon tasainen nauttiminen, toiminnan intensiteetin vaihtelut ja oppimisympäristön ärsykkeet. Kokonaisvaltaista hyvinvointioppimista tukevat ruokatottumukset, arjen rytmi, ajankäyttö, uni, lepo, ruutuajan hallinta ja liikkuminen. Hyvinvointioppimiseen kuuluvat myös vuorovaikutustaidot, ruokaympäristö, elimistön ja mielen viestien havaitseminen sekä niiden tulkinta ja ilmaisu. (Valtion ravitsemusneuvottelukunta, 2018). Esiopetuksessa lasten kanssa keskustellaan ruuasta, ohjataan monipuolisiin ja ravitsemuksellisesti oikeisiin valintoihin sekä keskustellaan ruokailuun liittyvistä kehotuntemuksista. Kasvattajien esimerkki ja yhteisöllisen ruokailon luominen tukevat lapsen hyvinvointia. Nokian kaupungin ravitsemussuunnitelma huomioidaan esiopetuksen toiminnassa.

Esiopetuksessa huolehditaan omaehtoisen ja ohjatun liikunnan toteutumisesta jokaisena esiopetuspäivänä ja lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota terveellisiin elämäntapoihin. Lasten ja perheiden liikkumisen lisäämistä tuetaan esiopetuksen arjessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa. Huoltajille kerrotaan lasten kanssa käsitellyistä sisällöistä myös liikkumisen ja ravitsemuksen osalta sekä lähiympäristön retkeilymahdollisuuksista. Tavoitteena on houkutella perheitä yhteiseen liikkumiseen lapselle tutuissa ympäristöissä.

Lapsen huoltajien kanssa otetaan tarvittaessa puheeksi aktiivinen elämäntapa, ruokailun ja levon merkitys sekä mediavälineiden käyttö ja niiden vaikutukset. Lapsi ohjataan matalalla kynnyksellä neuvolaan, jossa voidaan arvioida tarve ravitsemusterapeutin, fysioterapeutin, toimintaterapeutin

⁵⁸ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

tai liikuntaneuvojan läheteelle. Esiopetuksen toteuttamisessa arvioidaan liikunnan määrää ja roolia laaja-alaisen oppimisen ja työtapojen näkökulmasta.

Vahvistamme yhdessä tekemisen kulttuuria yksilölliset eroavaisuudet huomioiden. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet näkyvät yhdessä lasten kanssa valituissa toimintatavoissa ja oppimisen ohjaamisessa. Laaja-alaisen osaamisen edistäminen on osa jokapäiväistä toimintaa. Yhteiset keskustelut ja niissä koettu vastavuoroisuus ovat tärkeitä kaikkien lasten ajattelun ja oppimisen kehittymiselle ja erityisesti niistä hyötyvät lapset, joiden kielellinen kehitys tarvitsee tukea tai joiden äidinkieli on muu kuin suomi. Tarvittaessa käytetään kommunikointia tukevia välineitä ja menetelmiä.

Lasten mielipiteet ja aloitteet huomioidaan sekä luodaan ryhmään toimintatapoja, jotka mahdollistavat lasten kuulluksi tulemisen ja vaikuttamisen. Lapset osallistuvat toimintakulttuurin kehittämiseen eri tavoin. Lasten osallistuminen ryhmän toiminnan suunnitteluun voi tapahtua mm. havaintojen, pedagogisen dokumentoinnin, keskustelujen, äänestysten, lastentoimikuntien ja -kokousten sekä haastattelujen ja kyselyiden avulla. Toimenpiteet lasten osallisuuden edistämiseksi kuvataan lukuvuosisuunnitelmassa. Lasten osallisuus tehdään näkyväksi lapsille ja heidän huoltajilleen keskustellen sekä esimerkiksi pedagogisen dokumentoinnin avulla. Lapset arvioivat esiopetusta muun muassa lasten laatupelillä, jonka tuloksia hyödynnetään toiminnan kehittämisessä.

Toimintakauden alussa ryhmäytymiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Lapsia ohjataan harjoittelemaan ryhmässä toimimista ja yhteistyötä, omien ajatusten esille tuomista ja neuvottelemista yhdessä toisten kanssa sekä lapselle sopivaa vastuunkantoa. Esiopetusvuoden alussa keskustellaan ryhmän säännöistä. Ne laitetaan näkyville kuvitettuna ryhmän seinälle.

Lasten kanssa tehtävät kartoitukset ja erityisesti itsearviointi tukevat laaja-alaista oppimista, kun niiden toteuttamisen yhteydessä keskustellaan lapsen ajatuksista, kannustetaan lasta ja tehdään oppimista ja osaamista näkyväksi sanoittaen sitä lapselle.

Esiopetuksessa tuetaan lapsen kasvua ja sukupuoli-identiteetin rakentumista sekä tunnistetaan yksilöllisyys ja persoonallisuus jokaisessa lapsessa. Toteutamme kehotunnekasvatusta, joka on iänmukaista seksuaalikasvatusta sisältäen lapsen tunne- ja turvataidot. Kehotunnekasvatus vahvistaa myönteistä minäkuvaa ja halua pitää itsestä huolta.

Esiopetuksessa kehitetään lasten digiturvaitoja ja opetetaan turvallista median käyttöä. Työn tueksi on laadittu Digitaitokäsikirja, joka sisältää medialukutaitoon, ohjelmointiosaamiseen sekä tieto- ja viestintäteknologiaan liittyvät kokonaisuudet. Esiopetuksessa laaditaan ryhmän digisäännöt, joissa käsitellään mediakasvatukseen liittyviä asioita ja yhdessä lasten kanssa sovitaan arjen käytäntöjä mm. digiturvallisuudesta, ergonomiasta ja laitteiden säilyttämisestä. Digisäännöt esitellään myös vanhemmille ja tuetaan samalla heidän kasvatustyötään digimaailmassa. Digisäännöt voivat toimia myös keskustelun herättäjänä esimerkiksi vanhempainillassa. Pedagogisessa toimintasuunnitelmassa määritetään yksikkökohtaiset tavoitteet tieto- ja viestintäteknologian kehittämiseksi.

Varhaiskasvatuksen kestävä kehityksen suunnitelma tukee esiopetuksen toimintapojen ja oppimisympäristön suunnittelua. Kestävä kehityksen teemojen käsittelyssä voidaan hyödyntää lasten Keke- opasta. Myönteiset kokemukset ja elämykset lähiympäristöstä ja siihen kohdistuvasta huolenpidosta vahvistavat luontosuhdetta. Samalla lapset oppivat hahmottamaan ympäristövastuullista toimintaa. Arjessa yhdessä tehty vastuulliset valinnat ja ratkaisut vahvistavat lasten osallisuutta ja opettavat kestävä elämäntapaa.

Laaja-alaisen osaamisen edistämiseksi hyödynnetään erilaisia oppimisympäristöjä ja yhteistyökumppaneita ja yhteistyötä heidän kanssaan on kuvattu tarkemmin luvussa 3.2.

3. Esiopetuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Opetuksen järjestäjän ja esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille esiopetuksen eri toimipaikoissa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista, periaatteista ja oppimiskäsityksestä
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä, työtavoista ja pedagogisista käytännöistä, mukaan lukien oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja esiopetuksen kokonaisuuden toteuttamisessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa aina lapsen kohtaaman esiopetuksen laatuun. Toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen kaikki toiminnot, kuten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestäminen, pedagogiikan arviointi ja oppimisympäristön turvallisuus.

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin ja oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhoollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus. Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. Opetusjärjestelyissä huomioidaan saavutettavuus ja esteettömyys. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta, avointa vuorovaikutusta sekä yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Kielitietoisessa esiopetuksessa lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan perustaa moninaisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelämään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa Opiskeluhoito kuvattuja turvallisuuteen liittyviä opiskeluhoitojen periaatteita sekä suunnitelmia.

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Esiopetuksen opiskeluhoitosuunnitelman yhteisöllisen opiskeluhoitojen osuudessa on kuvattu toimintakulttuurin johtamista ja oppimisyhteisöjen turvallisuutta sekä yhteisöllisyyttä edistäviä konkreettisia toimintatapoja koko päiväkodissa. Suunnitelman avulla yksikössä voidaan arvioida olemassa olevia käytäntöjä ja kehittää toimintakulttuuria. Päiväkodissa toteutettavat Valssi-arvioinnit tukevat myös toimintakulttuurin kehittämistä. Yksikön toimintakulttuuria kuvaavia ja sen kehittämiseksi suunniteltuja toimenpiteitä dokumentoidaan pedagogisen toimintasuunnitelmaan.

3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen⁵⁹ tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.

⁵⁹ Valtioneuvoston asetus 4 §

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovituilla tavoilla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Esiopetuksen oppimisympäristö

- mahdollistaa yhteisöllisen sekä itsenäisen leikin ja oppimisen
- vahvistaa kaikkien lasten osallisuutta
- ilmentää moninaisuutta
- tukee lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä
- tukee lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta

Lasten käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tarpeet. Kuvitettu ja tekstitetty oppimisympäristö tukee lapsen oppimista ja toimijuutta. Oppimisympäristöjä muokataan ryhmän ja lasten yksilöllisten tarpeiden mukaan ja niitä kehitetään monikäyttöisiksi ja muunneltaviksi yhdessä lasten kanssa. Oppimisympäristöjä, Imateriaaleja tai välineitä ei määritellä sukupuolen perusteella. Kasvattaja huomioi tämän myös ohjatessaan lapsia.

Nokian kaupungin esiopetus on mukana varhaiskasvatuksen valtakunnallisessa Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmassa. Ohjelman tuella yksiköt kehittävät toimintatapojaan ja oppimisympäristöjään fyysistä aktiivisuutta ja liikkumista edistäväksi yksikön lähtökohdista käsin. Työn tueksi on laadittu Liikuntapolku- asiakirja, mikä sisältää myös materiaalin vähän liikkuvien tai toimintarajoitteita omaavien lasten liikkumisen ilon edistämiseksi.

Liikkumisen kehittämiseksi jokaisessa yksikössä on liikuntalähettiläs, joka kuuluu Nokian varhaiskasvatuksen liikuntalähettiläiden verkostoon. Verkostossa jaetaan hyviä käytäntöjä, koordinoidaan Liikkuva varhaiskasvatus- ohjelmaa paikallisella tasolla ja tehdään yhteistyötä liikuntapalveluiden kanssa. Esiopetusvuoden aikana voidaan tehdä yhteistyötä myös paikallisten yhteistyökumppanien ja seurojen kanssa esimerkiksi eskarifutis -tapahtumassa. Varhaiskasvatusyksikön johtaja huolehtii yhteistyössä liikuntalähettilänsä kanssa verkoston asioiden käsittelystä yksikössä tarvittavin osin. Liikkumisen kehittämisen koordinointi ja toimintatavat on kuvattu tarkemmin Liikuntapolku- asiakirjassa.

Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Esiopetusryhmissä lapset tutustuvat oppimisympäristöjen digitaalisiin välineisiin yhdessä aikuisen kanssa.

Monet digitaaliset sovellukset ja oppimisympäristöt tarjoavat lapsille mahdollisuuksia oppimiseen, uusien taitojen kokeiluun ja tuottamiseen. Digitaalisten välineiden käyttö mahdollistaa yhteistyön laajenemisen. Esiopetusryhmissä hyödynnetään digitaalisia välineitä yhteydenpitoon ja yhteistyöhön esimerkiksi koulun tai lähipäiväkotien kanssa. Yhtenä yhteistyön tavoitteena on lapsen siirtymän joustavoittaminen kouluun ja tutustuminen tuleviin koulukavereihin.

Jos ryhmässä on sovittu, että lapset voivat tuoda esiopetukseen omia digitaalisia välineitä, huolehditaan, että ne eivät eriarvoista lapsia ja perheitä tai aiheuta kiusaamistilanteita. Huoltajille tulee kertoa, että laitteen rikkoutuessa kaupunki ei korvaa sitä.

Esiopetuksen tieto- ja viestintäteknologista kehittämistä ohjaa varhaiskasvatuksen digikoordinaattori. Jokaisessa yksikössä on paikalliseen esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen tietoja viestintäteknologian kehittämisverkostoon kuuluva digitutor yksikön tieto- ja viestintäteknikkaa edistävien käytäntöjen jakamiseksi ja kehittämistyön tukemiseksi. Varhaiskasvatusyksikön johtaja ja digitutor suunnittelevat henkilöstön osaamisen kehittämistä sekä yksikön digitaalisten välineiden hankintoja.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esimerkiksi kirjasto- ja kulttuuritalo Virtaan, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Liikuntapalvelut jakavat esiopetukselle uimahallivuoroja ja uimaopetusta, joihin ryhmien suositellaan osallistuvan. Uimaan oppimisen herkkyykskausi sijoittuu 5-8 -vuoden välille ja siksi henkilöstön tulee kannustaa myös lasten vanhempia uinnin pariin.

Esiopetuksen henkilöstö voi varata ryhmälleen vuoroja jäähallista, yleisurheilukentältä ja koulujen liikuntatiloista. Esiopetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan paikkakunnan tarjoamia oppimisympäristöjä, jotka tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Nokialla on ulko- ja sisäliikuntapaikkoja, luontopolkuja, laavuja, nuotiopaikkoja, lintutorneja, leikki- ja lähiliikuntapaikkoja, joihin voi tutustua tarkemmin kaupungin verkkosivuilla. VisitNokia- sivulla on esitelty erilaisia mahdollisuuksia tutustua Nokiaan ja sen historiaan esimerkiksi Hinttalan kotiseutumuseo, reittiopastetut kotiseutupolut, työläiskotimuseot, useat kirkot ja Pinsiössä sijaitseva maataideteos.

Nokialla varhaiskasvatuksen kulttuurivastaavat ja kulttuuri- ja kirjastopalvelut suunnittelevat ja toteuttavat yhteistyössä Kulttuuripolkua. Sen teemat vaihtuvat vuosittain ja ne suunnitellaan varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmia hyödyntäen. Kulttuuripolun teemaa voidaan toteuttaa koko vuoden tai esimerkiksi teemakuukausina. Nokian Kulttuuripolussa lapsi on keskiössä erityisesti tekijänä, mutta myös kokijana. Henkilöstölle Kulttuuripolku antaa tietoa ja materiaalia kulttuurikasvatuksen tueksi. Esiopetuksessa hyödynnetään monipuolisesti seudun kulttuuritarjontaa.

Nokian kaupungin ravitsemussuunnitelma ja varhaiskasvatuksen kestävä kehityksen suunnitelma huomioidaan esiopetuksen toimintatavoissa ja oppimisympäristön suunnittelussa.

3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhoillon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan⁶⁰ toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliaavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kehityksen ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhoollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kehitys- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä toimipaikasta toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁶¹. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeavasta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kehityksen ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Päiväkodeissa toteutettavaa yhteistyötä huoltajien, monialaisten toimijoiden ja koulun kanssa kuvataan konkreettisemmin lukuvuosisuunnitelmassa. Lapsen tukeen liittyvä tiedonsiirto on kuvattu luvussa 5.1.2.

Yhteistyö huoltajien kanssa

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on tukea lapsen hyvää ja tasapainoista kasvua ja oppimista luottamussuhteessa yhdessä vanhempien kanssa. Lapsi ja vanhemmat huomioidaan aina henkilökohtaisesti. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus ja erilaiset perhemuodot. Huoltajien osallisuus toteutuu monin eri tavoin mm. huoltajien ja henkilöstön päivittäisissä kohtaamisissa ja lapseen liittyvissä keskusteluissa. Huoltajat voivat vaikuttaa toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin mm. lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa, erilaisilla kyselyillä, osallistumalla vanhempainiltoihin, vanhempaintoimikunnissa ja niiden järjestämissä tapahtumissa tai yksikössä sovitulla muilla tavoilla. Kyselyjen tulokset huomioidaan toimintaa kehitettäessä ja ne julkaistaan Nokian kaupungin verkkosivuilla.

Päivittäinen kuulumisten vaihto on tärkeä osa esiopetuksessa tehtävää yhteistyötä huoltajien kanssa. Lapsen esiopetuksen ja/tai varhaiskasvatuksen toteuttamista koskevaa keskustelua tarjotaan huoltajille kaksi kertaa vuodessa, tarvittaessa useammin ja aina huoltajan keskustelua pyytäessä. Keskustelussa sovitut asiat dokumentoidaan niiden luonteen mukaiseen asiakirjaan. Varhaiskasvatusta koskevat asiat dokumentoidaan lapsen vasuun, esiopetuksen oppimisen edellytyksiä tukevia järjestelyjä tai ryhmäkohtaisia tukimuotoja koskevat asiat lukuvuosisuunnitelmaan ja lapsikohtaisia tukitoimia koskevat asiat lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaan suunnitelmaan. Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta

⁶¹ Perusopetuslaki 40 § (642/2010) ja 41 §

kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa ja sitä täydentävässä varhaiskasvatuksessa huomioon.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on esiopetuksen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea sekä varhaiskasvatuksen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Esiopetuksen tiedottamisen kanavana esiopetuksesta huoltajille ja huoltajilta esiopetukseen toimii pääsääntöisesti eVaka -järjestelmä. Henkilöstö huolehtii, että huoltajat ovat tietoisia tiedotuskanavista. Vuorovaikutuksessa ja viestinnässä kiinnitetään huomiota lapsen esiopetuksen kannalta oleellisiin tekijöihin. Tiedottamisen tulee olla säännöllistä. Jos esiopetuksen henkilöstö ei tapaa huoltajaa säännöllisesti, yhteydenpito eVakan kautta on erityisen tärkeää.

Henkilöstön tulee olla tietoisia siitä, kuka tai ketkä ovat lapsen virallisia huoltajia ja huomioida se yhteistyötä tehtäessä. Jos henkilöstöllä ei ole tarkkaa tietoa lapsen huoltajuudesta ja tilanteen riittävyys edellyttää asian varmistamista, voidaan lapsen huoltajuus tarkistaa väestörekisteristä. Tuolloin ollaan yhteydessä sivistyspalveluihin. Lain mukaan huoltajat vastaavat yhdessä lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset, jollei toisin ole säädetty tai määrätty. Asiasta, jolla on huomattava merkitys lapsen tulevaisuuden kannalta, voivat huoltajat päättää vain yhdessä, jollei lapsen etu muuta vaadi. (Laki lapsen tapaamisesta ja huollosta 5 §) Lähtökohtaisesti molempia vanhempia tulee informoida esiopetuksessa tapahtuvista muutoksista. Jos lapsella on etähuoltaja, henkilöstön vastuulla on pitää yhteyttä ja tiedottaa etähuoltajaa esimerkiksi lapsen oppimissuunnitelmakeskusteluun osallistumisesta.

Esiopetuksessa tuetaan monikulttuurisen lapsen sopeutumista uuteen kulttuuriin. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä on mahdollista käyttää tulkkipalveluja ja taata sitä kautta yhteinen ymmärrys lapsen esiopetuksen järjestämiseen ja toteuttamiseen. Mikäli huoltajan äidinkieli on muu kuin suomen kieli, hänellä on oikeus käyttää tulkkipalvelua, jonka henkilöstö tilaa. Maahanmuuttajataustaisten lasten asioissa otetaan tarvittaessa yhteyttä kotoutumistyön koordinaattoriin.

Esiopetuksen aloittaminen

Uutena varhaiskasvatuksen piirissä aloittavien lasten huoltajiin otetaan ryhmästä yhteyttä aloituskeskustelun sopimiseksi. Aloituskeskustelu sovitaan heti varhaiskasvatuksen alkamisen ensimmäisille päiville. Aloituskeskustelu dokumentoidaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Jos lapsella on tiedossa olevaa tuen tarvetta, varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo) pyydetään aloituskeskusteluun mukaan. Maahanmuuttajataustaisten lasten aloituspalaveriin kutsutaan kotoutumistyön koordinaattori. Jos lapsi osallistuu vain esiopetukseen, aloituskeskustelua ei järjestetä ellei lapsen tarpeet sitä edellytä.

Aloituskeskustelussa keskustellaan esiopetukseen ja varhaiskasvatukseen sekä lapseen liittyvistä asioista. Tavoitteena on luoda hyvä perusta yhteistyölle. Mikäli lapsella on etähuoltaja, on tärkeää sopia yhteydenpitoon liittyvistä käytännöistä. Aloituskeskustelussa käsiteltävät asiat on kuvattu tarkemmin vasu- ohjeistuksessa ja vasu -lomakkeen ohjeteksteissä.

Esiopetuksen henkilöstö suunnittelee esiopetuksessa aloittavien lasten ja heidän huoltajiensa tutustumisen esiopetukseen. Tutustuminen järjestetään keväällä samana päivänä, jolloin esiopetuksen tulevat koululaiset tutustuvat kouluun. Tutustumispäivä on yhteinen koko kaupungissa.

Lapsen siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Varhaiskasvatuksessa olevien esiopetukseen siirtyvien lasten varhaiskasvatussuunnitelmat arvioidaan keväällä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huomio kiinnitetään erityisesti lapsen vahvuuksiin ja lasta ja lapsen oppimista tukevien käytäntöjen ja pedagogisten ratkaisujen arviointiin. Varhaiskasvatussuunnitelma ja lapselle tehty kartoitus siirretään esiopetukseen huoltajan luvalla. Kartoitusten sisältöä avataan huoltajille lyhyesti ja pyydetään suullinen lupa

tietojen siirtämiseksi. Jos lapsen varhaiskasvatus jatkuu esiopetusta täydentävänä, voidaan varhaiskasvatussuunnitelma siirtää esiopetusryhmään varhaiskasvatuksen järjestämiseksi.

Jos lapsi aloittaa esiopetuksessa ilman täydentävää varhaiskasvatusta, pyydetään varhaiskasvatussuunnitelman siirtämiseen huoltajan lupa. Jos huoltaja ei anna lupaa tietojen siirtämiseen, voidaan esiopetusryhmään siirtää esiopetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot (Ks. varhaiskasvatuslaki 540/2018, 41§).

Jos lapsen varhaiskasvatuksen tuen tarve päättyy, mutta varhaiskasvatus jatkuu esiopetusta täydentävänä, tekee yksikön johtaja hallintopäätöksen tuen päättämisestä. Jos tuki päättyy ja myös lapsen varhaiskasvatuksen tarve päättyy, raukeaa päätös tuesta varhaiskasvatuksen päättyessä.

Perhepäivähoidosta ja muista päiväkodeista siirtyvien lasten varhaiskasvatussuunnitelmat toimitetaan huoltajan luvalla toukokuun puoliväliin mennessä päiväkotiin, jossa lapsi aloittaa esiopetuksen.

Päiväkodissa esiopetusryhmään tulevien lasten pedagogiset asiakirjat käydään läpi tulevan esiopetusryhmän kartoittamiseksi.

Esiopetuksen ja koulun yhteistyö

Lapsen sujuva ja joustava siirtyminen esiopetuksesta alkuopetukseen edellyttää esiopetuksen ja alkuopetuksen opettajien välistä yhteistyötä. Esiopetuksesta kouluun siirryttäessä varmistetaan lapsen näkökulmasta sujuva siirtymä. Henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen tulevan koulun kanssa ja sopii syksyllä vuoden aikana tehtävästä yhteistyöstä koulun kanssa. Lasten kanssa tutustutaan koulun tiloihin, oppitunteihin sekä perustoimintoihin kuten ruokailuun ja ulkoiluun. Yhteistyötä voidaan tehdä myös päiväkodin tiloissa tai muissa ympäristöissä. Esiopetusryhmissä voidaan tutustua myös muista päiväkodeista samaan kouluun siirtyviin lapsiin, jotta lapset voivat tutustua mahdollisiin uusiin luokkakavereihin.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu koolle esiopetuksessa olevien lasten lähikoulualueiden erityisopettajat, koulupsykologit sekä tarvittaessa terveydenhoitajat yhteistyön aloittamiseksi. Tapaamisessa keskustellaan tulevien koulutulokkaiden tuen tarpeista ja aloitetaan koulupolkukeskustelu. Tukeen liittyvä tiedonsiirto ja yhteistyö on kuvattu tarkemmin opetussuunnitelman luvussa 5.1.2.

Tulevaan kouluun tutustuminen toteutetaan kaikissa alakouluissa viikon 20 tiistaina. Samana päivänä päiväkodissa järjestetään esiopetuksessa aloittavien lasten tutustuminen. Tulevan koulun vanhempainilta järjestetään koulun käytänteiden mukaisesti viikon 20 aikana.

Esiopetuksesta tiedot lapsen tulevaan kouluun siirretään tiedonsiirtolomakkeella huhtikuun puoliväliin mennessä. Lisäksi siirretään mahdollinen lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. Alkuperäinen tiedonsiirtolomake säilytetään lomakkeessa olevan ohjeistuksen mukaisesti esiopetusyksikössä. Esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen liittyviä asiakirjoja ei siirretä kouluun.

Opiskeluhooltoon liittyvä yhteistyö lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen

Opiskeluhooltoon liittyvien tietojen siirtäminen edellyttää huoltajan antamaa yksilöityä kirjallista tiedonsiirtolupaa. Opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot voidaan kuitenkin siirtää ilman huoltajan lupaa. Jos huoltajan kanssa sovitaan, että asian hoitaminen jatkuu koulussa ja jatkossa asian hoidossa ovat mukana koulun työntekijät, heille voi opiskeluhoollollisia tietoja välittää. Opiskeluhoollollisissa asioissa järjestetään tarvittaessa erillinen opiskeluhoollopalaveri, jossa huoltaja on mukana. Opiskeluhoollotomukseen kirjataan tiedot, jotka kouluun on siirretty.

Koululaisten iltapäivätoiminta

Iltapäiväkerhotoimintaa tarjotaan Nokian alakoulujen 1.-2.- vuosiluokkien oppilaille resurssien mukaan. Perusopetus tiedottaa huoltajia koululaisten iltapäivätoiminnasta ja ilmoittautumiskäytännöistä. Huoltajat voivat tiedustella asiaa perusopetuksen kerhotoiminnan koordinaattorilta. Perusopetuksen kerhotoimintaan ja kerhotoiminnan toimintasuunnitelmaan voi tutustua kaupungin kotisivuilla.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1. Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kehitystä ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Leikki on lapsille ominainen tapa toimia ja hahmottaa maailmaa. Erilaiset leikit edistävät lasten kehitystä, hyvinvointia ja tarjoavat lapsille monipuolisia mahdollisuuksia keksiä, harjoitella ja opetella uusia asioita. Leikkien mielikuvitusmaailmojen rakentaminen, erilaisten roolien ottaminen ja esimerkiksi sääntöjen määrittelemineen tekevät leikeistä tärkeitä oppimisympäristöjä lapsille.

Opettajan ja muun henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, osallistua, ohjata ja rikastaa leikkejä pedagogisesti ja sukupuolisensitiivisesti. On tärkeää huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä. Lapsia kannustetaan tekemään leikeissä aloitteita ja ohjataan ottamaan toiset huomioon. Lasten leikkitaitojen kehittymistä tuetaan. Lasten omaehtoisten leikkien lisäksi yhdessä rakennetut pitkäkestoiset leikit luovat hyvän mahdollisuuden toteuttaa erilaisia oppimiskokonaisuuksia.

Leikin ohella tutkiva oppiminen on keskeinen työtapasi esiopetuksessa. Yhteisen tutkimisen kohteeksi pyritään valitsemaan ilmiö, joka nousee esille lasten leikeistä, keskustelusta tai kysymyksistä. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, päätelmiä sekä keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin ja kokeilemaan niitä. Tutkivaan toimintaan ja oppimiseen kuuluu havainnointia, kysymysten muotoilua, tiedon hankintaa, kokeilua, päättelyä, ratkaisujen keksimistä sekä dokumentointia ja tulosten esittämistä. Dokumentit ja tulosten esittäminen tuovat näkyväksi lasten ajattelua ja tiedon kehittymistä sekä vahvistavat lasten osallisuuden kokemusta.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Digitaalisten välineiden ja ohjelmien suunnitelmallinen hyödyntäminen rikastaa oppimista ja leikkiä. Monipuolinen oppimisympäristö luo tilaisuuksia eriyttää lasten oppimista, sitoutua pitkäkestoiseen leikkiin ja kerrata opeteltua. Onnistumisen kokemuksilla ja työtapoihin liittyvällä kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastataan valitsemalla juuri hänelle sopivat oppimisvälineet. Digitaaliset välineet motivoivat lapsia oma-aloitteiseen harjoitteluun esimerkiksi tuen toteuttamisessa. Digitaalisia välineitä hyödynnetään tukea tarvitsevien lasten opetuksessa. Ne lisäävät mahdollisuuksia vastata tuen suunnitelmissa asetettuihin tavoitteisiin ja motivoivat lapsia harjaannuttamaan taitojaan. Välineiden avulla voidaan huomioida lasten yksilöllisiä kiinnostuksen kohteita ja vahvuuksia oppimisessa.

Henkilöstön arvioi esiopetuksen toteutumista ja omia sekä ryhmän työtapoja lukuvuosisuunnitelman säännöllisellä arvioinnilla. Tarvittaessa esiopetuksen toteuttamisen kokonaisuuden arvioinnissa käytetään ryhmän itsearviointilomaketta kasvattajatiimin toiminnasta. Myös lapsilta ja huoltajilta saatu palaute huomioidaan työtapojen kehittämisessä.

4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi⁶² on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen⁶³ tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsesta esiopetusryhmän toiminnan suunnittelussa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

⁶² Perusopetuslaki 22 § ja Perusopetusasetus 14 §

⁶³ Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012) 5 §

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan⁶⁴ kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä. Mahdollinen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki sisällytetään osaksi arviointia.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja oppimisesta. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta⁶⁵ lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁶⁶. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kehityksen ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Opetuksen järjestäjällä on oikeus saada ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä lapsen opetuksen kannalta välttämättömät tiedot. Tiedonsiirrosta tuen toteuttamista koskien määrätään luvussa 5. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁶⁷.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kehityksen ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomion toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁶⁸. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

64 Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

65 Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

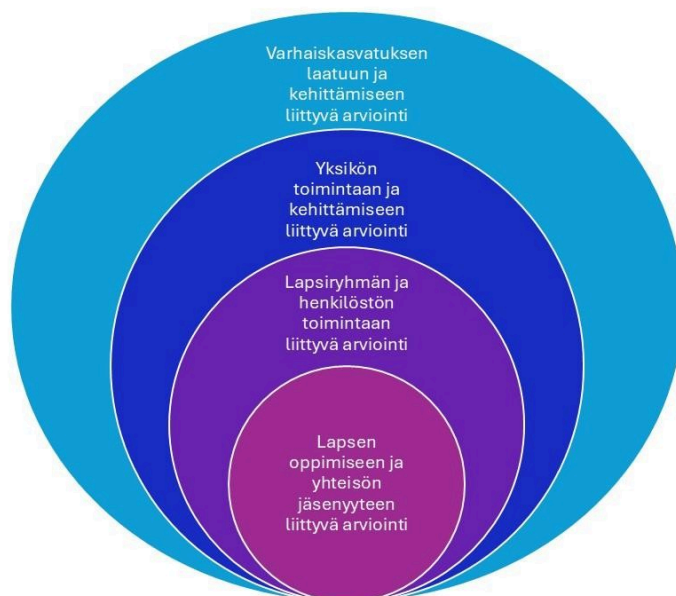
66 Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

67 Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

68 Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Nokialla esiopetuksen arviointia toteutetaan lapsen, lapsiryhmän, yksikön ja koko varhaiskasvatuksen organisaation tasolla. Eri tasojen arviointi kytkeytyy toisiinsa ja siten jokainen taso on kiinteä osa kokonaisuutta.

Varhaiskasvatuksen arvioinnin kokonaisuus

Lapsen oppimiseen ja yhteisön jäsenyyteen liittyvä arviointi

Kartoitukset, lasten mielenkiinnon kohteet ja esiopetuksen tavoitteet ohjaavat toiminnan ja oppimisympäristön suunnittelua. Lasten mielenkiinnon kohteista saadaan tietoa erityisesti havainnoinnin, keskustelun ja dokumentoinnin avulla.

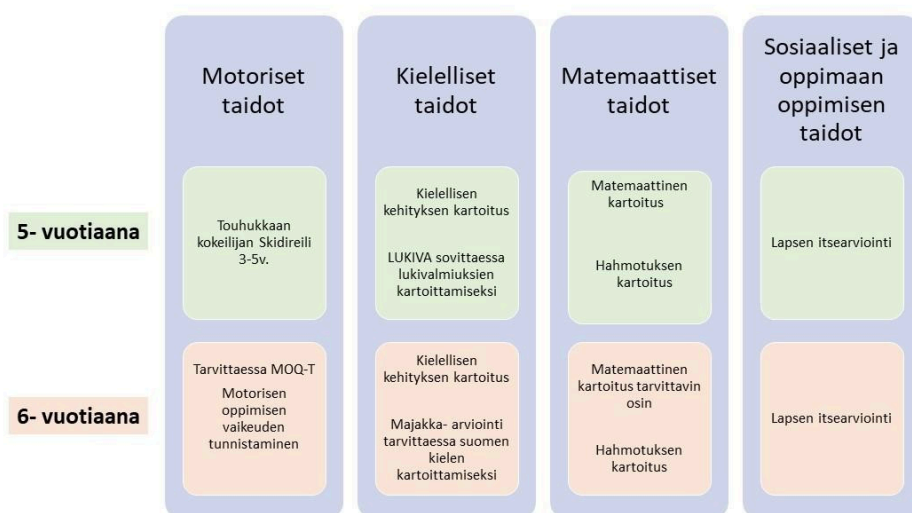
Pedagoginen dokumentointi tukee esiopetuksen suunnittelua, toteuttamista sekä toiminnan arviointia ja kehittämistä. Dokumentit voivat olla kartoituksia, muistiinpanoja, valokuvia, lasten töitä tai vaikkapa videoita yhteisestä tekemisestä. Suunnitelmallisen dokumentoinnin avulla opettaja ja muu henkilöstö oppivat tuntemaan yksittäisiä lapsia, ymmärtämään heidän vuorovaikutussuhteitaan sekä lapsiryhmän ja henkilöstön vuorovaikutuksen luonnetta.

Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on auttaa toteuttamaan esiopetusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatua tietoa käytetään toimintakulttuurin, oppimisympäristöjen, työtapojen ja arvioinnin käytäntöjen kehittämisessä esiopetuksen tavoitteiden mukaiseksi. Dokumenttien avulla opettaja voi tehdä lapsen oppimista näkyväksi lapselle itselleen ja samalla motivoida lasta oppimaan.

Lasten kanssa tehtävät kartoitukset ovat osa pedagogista dokumentointia. Ne ovat henkilöstön käyttöön tarkoitettuja. Niiden avulla selvitetään ja seurataan lasten taitojen edistymistä ja tuen tarvetta sekä suunnitellaan pedagogisia sisältöjä, oppimisympäristöjä ja menetelmiä. Suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa otetaan huomioon, että opetussuunnitelman tavoitteet ovat opetukselle asetettuja tavoitteita. Esiopetuksessa ei ole yleisiä lapsille asetettuja osaamistavoitteita.

Pedagoginen dokumentointi esiopetuksessa

- Havainnot ja valokuvat lapsista
- Havainnot lasten vuorovaikutussuhteista ja leikistä
- Matemaattinen ja hahmottamisen kartoitus, kielellinen kartoitus
- Lapsen itsearviointi
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma / Lapsikohtainen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma
- Lukuvuosisuunnitelma

Lapsille tehtävät kartoitukset toiminnan suunnittelun ja oppimisen seurannan tueksi

Esiopetuksen aikana lapsen kanssa harjoitellaan tunne- ja vuorovaikutustaitojen sekä arjen ja oppimaan oppimisen taitojen itsearviointia. Itsearviointi tukee ja tekee näkyväksi lapsen kognitiivista ja sosiaalista kehitystä. Itsearviointia tehtäessä lapsi pohtii ja arvioi omaa osaamistaan sekä harjoiteltavia asioita ja harjoittelee itsearviointia yhdessä opettajan kanssa. Itsearviointia on harjoiteltu jo ennen esiopetusta keväällä, mikäli lapsi on ollut päiväkodin varhaiskasvatuksessa Nokialla. Lapsen itsearvioinnilla tuottamaa näkemystä voi hyödyntää lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa tai lapsen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa.

Motorisen oppimisen vaikeudet esiintyvät harvoin ainoana vaikeutena, usein ne päällekkäistyvät muiden vaikeuksien (mm. tarkkaavuushäiriö, muut oppimisvaikeudet, sosiaalis-emotionaaliset tai käyttäytymisen vaikeudet) kanssa. Jos 5 -vuotiaana tehdyn Skidireili -arvioinnin tulos aiheuttaa tarvetta tarkemmalle motoristen taitojen arvioinnille, voidaan Skidireili tehdä uudestaan ja tarvittaessa MOQ -T- arviointi motorisen oppimisen vaikeuden tunnistamiseksi.

Kielellinen kartoitus tehdään tarvittavin osin esiopetusvuoden alussa yksilöllisesti lapsen kanssa. Kartoituksen voi tehdä kokonaan tai vain osiot, joita lapsi ei ole aiemmin osannut. Esiopetuksen kielellistä kartoitusta tarkennetaan tarvittaessa keväällä. Kartoituksen tekemistä on ohjeistettu tarkemmin kartoitus -lomakkeessa. Jos lapsella on vaikeutta kielellisessä kartoituksessa, eikä hänelle ole tehty LUKIVA- arviointia 5-vuotiaana, keskustellaan sen mahdollisesta tekemisestä

veon kanssa. LUKIVA- arvioinnin tulos on suuntaa-antava yli 5,5 vuotiaille. Pulmat sekä kirjaintuntemuksessa että fonologiassa ennen kouluikää voivat ennakoida lukemisaikavaikeuksia, varsinkin jos lapsen suvussa on lukivaiketta.

Toiminnallinen matemaattinen kartoitus tehdään tarvittavin osin esiopetusvuoden alussa yksilöllisesti lapsen kanssa. Kartoituksen voi tehdä kokonaan tai vain osiot, joita lapsi ei ole aiemmin osannut. Varhaiset matemaattiset taidot ovat keskeisiä lapsen ajattelun kehityksessä. Heikko matemaattinen osaaminen voi liittyä numeraalisten taitojen lisäksi esimerkiksi muistin toimintaan, keskittymiseen, kielellisiin tekijöihin tai hahmottamisen vaikeuteen. Hahmottamista kartoitetaan 5- ja 6- vuotiaana syyslukukauden aikana erillisen ohjeistuksen mukaisesti.

Varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja käyvät kartoitukset yhdessä läpi ja hyödyntävät niitä ryhmäkohtaisten tukimuotojen suunnittelussa. Erityisopettajan tuki on konsultatiivista tukea yleisen tukiovetuksen ja opetuskielen tukiovetuksen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Mikäli kartoitusten perusteella lapsiryhmässä ilmenee tarvetta erityispedagogiselle osaamiselle ja sen toteuttamiselle muun opetuksen yhteydessä, suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat opettaja ja erityisopettaja opetusta yhdessä. Erityisopettajan työaika ryhmään on usein voitu jo ennakoida ennen esiopetuksen alkamista, koska kartoitukset ja tarvittaessa päätös varhaiskasvatuksen tuesta on tehty jo lapsen ollessa varhaiskasvatuksessa. Ryhmäkohtainen tuki kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan ja mikäli lapsi on esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa, kirjataan lapsen tuki varhaiskasvatusajan osalta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Kirjaamisessa huomioidaan erilaiset lainsäädännöt, mutta lapsen päivän eheyden näkökulmasta muodostetaan selkeä lapsen tarvetta palveleva kokonaisuus. Lapsikohtaiseen tukeen liittyvä arviointi on kuvattu luvussa 5.3.

Osana lukuvuosisuunnitelmaa jokaisessa esiopetusryhmässä tehdään toimintakauden alussa sosiogrammi ja läheisyyden kehä esiopetukseen osallistumisen ja lasten vertaissuhteiden tukemiseksi. Työvälineet auttavat havaitsemaan lapsiryhmän ja koko yhteisön dynamiikkaa sekä suunnittelemaan kaikkien lasten tarpeita palvelevia joustavia ryhmittelyjä ja työtapoja. Toiminnan arvioimiseksi ja tarvittaessa toiminnan muokkaamiseksi sosiogrammi ja läheisyyden kehä tehdään uudelleen lukuvuoden puolivälissä.

Lapsiryhmän ja henkilöstön toimintaan liittyvä arviointi

Kun varhaiskasvatusyksikön johtaja on päättänyt seuraavan toimintakauden tiimit, esiopetuksen henkilöstö tekee tiimisopimuksen. Tiimin aloituskeskustelun tavoitteena on varmistaa hyvä alku ryhmän toiminnalle, luoda pelisäännöt ja muodostaa yhteinen näkemys tiimin toiminnasta jäsenten välille. Tiimisopimus on osa lukuvuosisuunnitelmaa. Lukuvuosisuunnitelma kokonaisuudessaan on tiimin toiminnan ja pedagogisen johtamisen työväline, jota arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti itsearvioinnin ja palautteen perusteella tiimipalaverissa.

Lukuvuosisuunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapsen oppimiseen ja yhteisön jäsenyyteen liittyvää arviointia. Jos lapsen vasu on siirretty esiopetukseen, niin usein siitä ja esiopetuksen alussa tehtävistä kartoituksista saa tarpeelliset tiedot lapsen oppimiseen liittyen. Lukuvuosisuunnitelmaan kirjataan konkreettiset toimenpiteet lapsiryhmän esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen toteuttamiselle ja oppimisympäristölle. Opettaja vastaa suunnitelman laatimisesta yhdessä tiimin kanssa. Jos ryhmässä on lapsikohtaisen tuen tai sellaisen ryhmäkohtaisen tuen tarvetta, jossa erityisopettaja on mukana tuen toteuttamisessa, opettaja kutsuu myös erityisopettajan tältä osin mukaan lukuvuosisuunnitelman laatimiseen.

Lukuvuosisuunnitelma käydään läpi syys-lokakuussa varhaiskasvatusyksikön johtajan ja erityisopettajan kanssa ja sen keskeisistä tavoitteista kerrotaan huoltajille. Yksikön johtaja ja veo tutustuvat lukuvuosisuunnitelmaan ennalta sekä nostavat asioita tai kysymyksiä yhteiseen keskusteluun. Arviointikeskustelu yksikön johtajan ja veon kanssa käydään kevään aikana.

Yksikön toimintaan ja kehittämiseen liittyvä arviointi

Yksiköissä tehdään vuosittain pedagoginen toimintasuunnitelma, joka on laadittu Nokian kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelman ja varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta työvälineeksi yksikkö- ja ryhmäkohtaiseen suunnitteluun ja yksikön toiminnan laadun kehittämiseen. Toimintasuunnitelma on pedagogisen johtamisen väline yksikön ja tiimin

tasoille. Se rakentuu yksikön suunnitelmasta, esiopetusryhmän lukuvuosisuunnitelmasta ja tiimisopimuksesta.

Pedagogisen toimintasuunnitelman tavoitteena on konkretisoida esiopetussuunnitelman tavoitteita ja lakisääteisiä velvoitteita koko yksikön ja esiopetusryhmän tasolla. Toimintasuunnitelmaan kirjataan muun muassa yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistävät toimenpiteet, huoltajien osallisuus esiopetuksen suunnittelussa ja arvioinnissa sekä laadunarvioinnin kokonaisuudesta johdetut kehittämisen painopistealueet. Henkilöstö arvioi ja kehittää pedagogista toimintasuunnitelmaa säännöllisesti yksikön työryhmissä, omassa tiimissä ja kehittämisilloissa/- päivissä. Lasten osallisuus arviointiin ja kehittämiseen toteutetaan kuuntelemalla lasten toiveita ja aloitteita, selvittämällä heidän näkemyksiään, hyödyntäen pedagogista dokumentointia ja lasten laatupeliä.

Kehittämiseen liittyvässä arvioinnissa hyödynnetään monitahoista arviointiaineistoa mm. Valssi-järjestelmässä tehtävä itsearviointi, lasten näkemykset, huoltajakyselyt, liikkumisen arviointi ja kuntalaiskyselyt.

Varhaiskasvatuksen laatuun ja kehittämiseen liittyvä arviointi

Edellä kuvattu arvioinnin kokonaisuus kytkeytyy varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen jatkumoon ja niiden yhteiseen kehittämiseen, jota ohjataan opetussuunnitelmien lisäksi vuosittain laadittavalla koko varhaiskasvatusta koskevalla toimintaohjelmalla. Toimintaohjelmalla on kiinteä yhteys talousarvioon ja kaupungin strategisen kehittämisen kokonaisuuteen, erityisesti lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan ja Lapsiystävällinen kunta -toimintasuunnitelmaan. Tarkemmin yksikössä toteutettavaa toiminnan monitahoista arviointia on kuvattu varhaiskasvatussuunnitelman luvussa 7.

Osallistumistodistus

Lukuvuoden päättyessä lapselle annetaan Nokian kaupungin esiopetuksen osallistumistodistus. Huoltajan pyytäessä lapselle annetaan Opetushallituksen määräyksen mukainen virallinen esiopetuksen osallistumistodistus. Lisäksi voidaan antaa UNICEFIN kympin todistus esiopetusvuoden päätteeksi. Todistuksen antamisen aikoihin ryhmässä voidaan käsitellä lasten oikeuksia esimerkiksi oikeutta oppimiseen, ryhmään kuulumiseen ja jokaisen yksilön ainutlaatuisuuden merkityksestä.

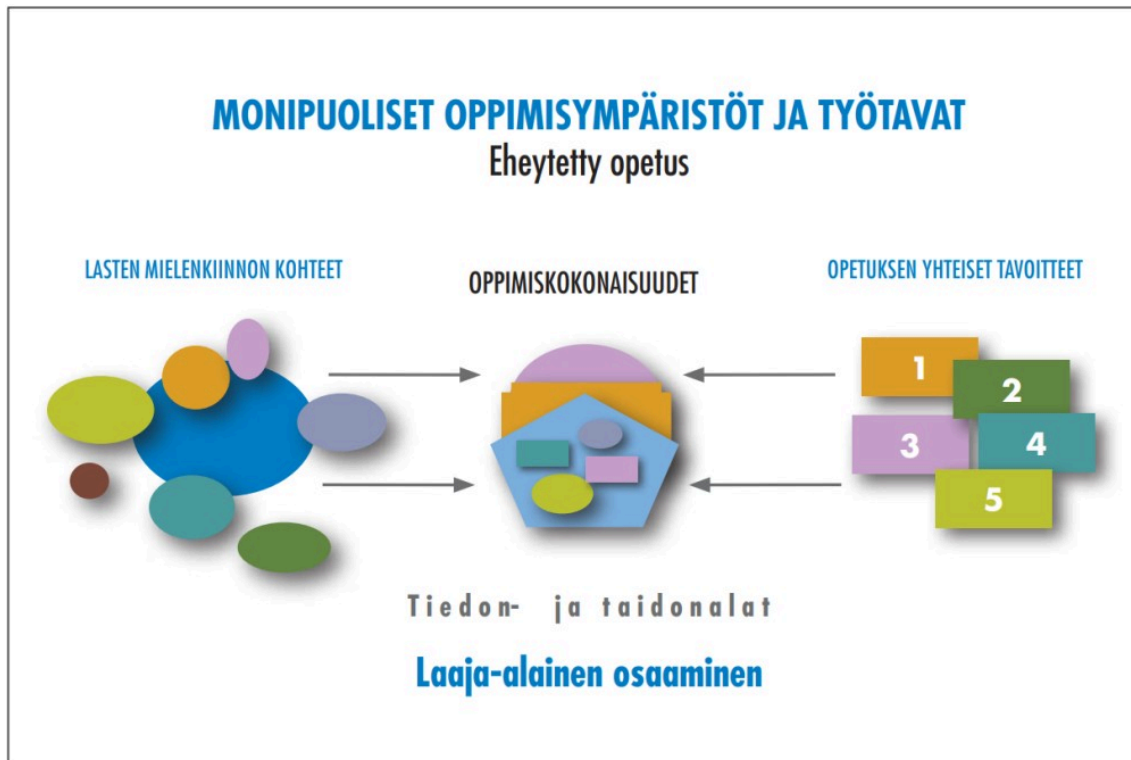
4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetus ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

suunnitellaan ja toteutetaan ryhmän tarpeiden mukaisesti. Lapsille annetaan tukea ennakoivasti ja suunnitelmallisesti.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Monipuoliset oppimisympäristöt ja työtavat esiopetuksessa

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesääätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehoillisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opetettava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Kielten rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää lukua kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Esiopetuksessa opettaja tukee jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon

kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas. Opetuksessa huomioidaan, että lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. **Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista.** Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja

perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelyle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumiseen ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja päätelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden

sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osaluveihin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä,

askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan ja kehityksen

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja taitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisuudesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisestä ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa.

Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Lasten kielelliset valmiudet kehittyvät, kun heitä ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen keskeisillä osa-alueilla. Nämä osa-alueet ovat: vuorovaikutustaidot, kielen ymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taidot, kielen käyttötaidot, kielellinen muisti ja sanavaranto sekä kielitietoisuus.

Vuorovaikutustaitoja vahvistavat lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja se, että heidän aloitteisiinsa vastataan. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan rohkaisemalla lapsia vuorovaikutukseen toisten lasten ja henkilöstön kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan kysymistä, pyytämistä, neuvottelemista ja toimimista erilaisissa tilanteissa. Opetuksessa voidaan käyttää erilaisia toiminnallisia menetelmiä kuten draamaa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen, keskusteleminen ja erityyppisten tekstien käsittely tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa esiopetuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Puheen tuottamisen taitoja vahvistetaan ohjaamalla kertovaan puheeseen ja keskusteluun eri tilanteissa. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Opetuksessa voidaan harjoitella keskittynyttä kuuntelua ja vuorottelua sekä intonaatiota, puheen sujuvuutta ja ymmärrettävyyttä.

Lasten kielen käyttötaitoja vahvistetaan tarkastelemalla kielen käyttämistä eri tilanteissa. Erilaisiin teksteihin tutustumalla tuetaan kielen käyttötaitojen kehittymistä sekä puhutun ja kirjoitetun kielen erojen havaitsemista. Lapsia ohjataan kertomaan, kuvailemaan ja selittämään sekä ilmaisemaan mielipiteensä ja eläytymään erilaisiin teksteihin.

Lasten **kielellisen muistin ja sanavarannon** kehitystä tuetaan esimerkiksi loruilla ja laululeikeillä, kielellä leikittelyllä, nimeämisellä sekä käyttämällä erilaisia kuvaavia sanoja ja uusia käsitteitä. Erilaisten tekstien lukeminen, tarinoiden kerronta ja yhteinen keskustelu luetun pohjalta auttavat lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä mikä edistää oppimismotivaatiota. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi.

Lähiympäristön eri kielten ja lapsen oman kielenkäytön havainnointi tukee **kielitietoisuuden kehittymistä**. Opettajan tehtävänä on lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Lasten huomiota suunnataan sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten äänteisiin, kirjaimiin, tavuihin ja sanoihin. Lapsia ohjataan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä. Heitä kannustetaan ilmaisemaan itseään ja tuomaan ajatteluaan näkyväksi tuottamalla omia puhuttuja, kirjoitettuja ja audiovisuaalisia tekstejä. Tekstien tuottamisessa hyödynnetään käsin kirjoittamisen lisäksi digitaalista tekstinkäsittelyä. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Matemaattisten taitojen perusta rakentuu jo ennen kouluikää. Lapsen matemaattinen ajattelu kehittyy, kun lapsi oppii tarkastelemaan ympäristöään ja toimintaa matemaattisista näkökulmista. Aikuinen auttaa lasta kiinnittämään huomiota esimerkiksi lukumääriin ja muotoihin. Lapsia kannustetaan kehittämään matemaattisia taitojaan ja matemaattista ajatteluaan toiminnallisesti, leikkien erilaisissa oppimisympäristöissä ja arjen tilanteissa. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Lapsia innostetaan jakamaan toisilleen havaintojaan ja syventämään sitä kautta yhteistä ajattelua, ongelmanratkaisutaitoja ja toimintaa. Opetukseen kuuluu muistia ja loogista ajattelua kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Opetus on leikkilistä ja siinä hyödynnetään leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksessa keskeisiä lasten matemaattisen kehityksen osa-alueita ovat: matemaattiset suhteet, lukukäsité, geometriset käsitteet, mittaaminen ja aika sekä aritmeettiset perustaidot. Nämä matemaattisen kehityksen osa-alueet eivät ole erillisiä opeteltavia toimintoja vaan matemaattisten taitojen oppiminen tapahtuu usein samanaikaisesti.

Matemaattiset suhteet

Matemaattinen ajattelu lähtee liikkeelle havainnoista, niiden sanallistamisesta ja käsitteellistämisestä. Lasten omaehtoisia ja yhteisiä havaintoja käsitteellistetään, niiden ominaisuuksia nimetään ja tunnistetaan ja havaintoihin liittyviä käsitteitä pyritään opetuksessa luokittelemaan. Matemaattis-loogisen ajattelun ja ongelmanratkaisutaitojen kehittymisen kannalta on kuitenkin oleellista, että lapsilla on paljon mahdollisuuksia harjoitella vertailla, luokitella, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Samalla harjoitellaan näihin liittyvien sijainti- ja suhderekäsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä. Lasten avaruudellista hahmottamiskykyä tuetaan arjen tilanteissa ja leikissä. Sijaintija suhderekäsitteitä ja niiden sanallistamista on erityisen tärkeä harjoitella ja tukea niiden lasten Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa kanssa, joille esiopetusryhmässä käytettävä opetuskieli ei ole ensisijainen. Muistia kehittävät pelit, leikit ja tehtävät tukevat lasten oppimista.

Lukukäsité

Lukukäsitteen muodostuminen alkaa jo varhaislapsuudessa. Lasten lukukäsitteen kehittymistä tuetaan esiopetuksessa harjoittelemalla monipuolisesti lukujonotaitoja ja laskemalla pieniä lukumääriä. Lukujen luettelemisen taitoa vahvistetaan esimerkiksi sormien käytön, laulujen tai leikkien avulla. Lasten kanssa harjoitellaan lukumäärien laskemista erilaisista esineistä tai kuvista tai havainnoista muodostuvista joukoista osana arjen toimintaa. Joukon osia yhdistellään, erotetaan ja hajotetaan sekä lasketaan lukumääriä uudelleen. Erilaisia joukkoja ja niiden lukumääriä vertaillaan keskenään ja asetetaan järjestykseen. Toiminta vahvistaa lasten ymmärrystä lukusanojen ja lukumäärien yhteydestä sekä luo perustan ymmärtää lukujonon lukumäärien jonona. Esiopetuksessa harjoitellaan myös lukusanan ja lukumäärän yhdistämistä numeromerkkeihin sekä niiden järjestämistä lukujonoksi. Lukukäsitteelle syntyy vahva pohja, kun lapset saavat harjoitella lukujonoon liittyviä taitoja riittävän kauan toiminnallisesti ja yhteisesti puheen tukemana.

Geometriset käsitteet

Geometriassa tutustutaan kuvioihin, kappaleisiin ja niiden ominaisuuksiin. Erilaisilla harjoituksilla tuetaan tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan eri esineiden 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan näihin liittyviä sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä, vasemmalla ja oikealla ja joka toinen. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Geometrian sisältöjä ja muotokieltä tutkitaan myös liikkuen ja visuaalisen toiminnan sekä luovuuden kautta. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat tunnistamaan ja nimeämään niitä.

Mittaaminen ja aika

Mittaamisen peruserä vakiintuu lapsilla jatkuvien harjoitusten ja leikin avulla. Mittaamiseen liittyviä tavoitteita tarkastellaan sekä pituuden ja koon, että tilavuuksien ja määrän suhteen. Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Standardisoitujen mittaasteikkojen sijasta hyödynnetään omaa kehoa sekä pedagogista välineistöä. Mittaaminen yhdistyy vertailun ja järjestykseen asettamiseen liittyviin toimintoihin ja opettaja tukee lapsia konkreettisesti ja kehollisessa mittaamisessa. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla sekä päivärytmiä visualisoimalla. Aikakäsityksen ja mittaamisen yhdistämistä esimerkiksi nopeuden arvioimisessa ja nopean ja hitaan vauhdin tuottamisessa hyödynnetään leikin kautta.

Aritmeettiset perustaidot

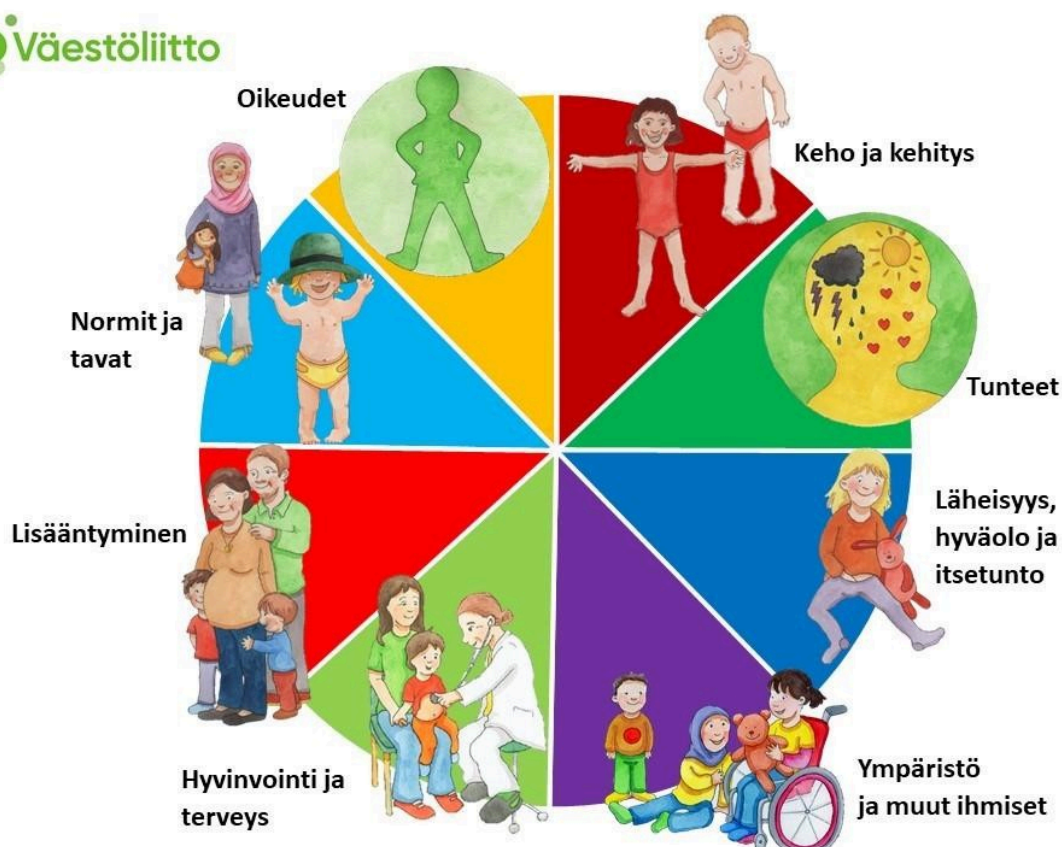
Esiopetuksessa aloitellaan yhteen- ja vähennyslaskujen muodostamista ja ratkaisemista. Harjoittelu aloitetaan pienillä lukumäärillä hyödyntäen leikkiä. Yhteen- ja vähennyslaskuja harjoitellaan havainnollisesti erilaisilla esineiden, kuvien tai havaintojen muodostamilla joukoilla samalla kielellisesti. Lapsia ohjataan ymmärtämään lisäämisen ja vähentämisen käsitteitä kuten yksi vähemmän/yhden suurempi. Tavoitteena on, että lapsi oppii liittämään yhteen- ja vähennyslaskun arkielämän tilanteisiin.

Kehotunnekasvatus

Lapsella on oikeus kehittyä turvassa, omassa tahdissa ja häiritsemättä. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Kehotunnekasvatus edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia - kunnioittaen perheiden ja sukupuoli-identiteettien moninaisuutta, lapsen yksilöllisyyttä sekä korostaa terveen itsetunnon ja kehonkuvan vahvistamista.

Lapsuuteen kuuluu omaan kehoon tutustuminen. Lapselle seksuaalisuus, itsensä tutkiminen ja kehostaan nauttiminen on hyvin luonnollista ja avointa. Lapselle opetetaan oman ja muiden kehojen arvostamista, ja opetetaan mitkä alueet kehossa ovat yksityisiä. Lapsia kannustetaan avoimeen ja sallivaan keskusteluun ja luodaan turvallinen ilmapiiri, jossa kaikille tunteille ja kysymyksille on tilaa.

Kehotunnekasvatus vahvistaa myönteistä minäkuvaa ja halua pitää itsestä huolta. Lapselle tulee tulla tunne, että keho on oma, arvokas, ainutlaatuinen ja tärkeä. Kehon jokaisella kohdalla on oma nimi. Asioista puhutaan niiden oikeilla nimillä lapsen ikätaso huomioiden. Jokainen saa määrätä omaa kehoaan ja harjoitella puolustamaan koskemattomuuttaan. Myös toisen ihmisen keho on yhtä arvokas. Kehotunnekasvatus on myönteisen minäkuvan vahvistamista, tunne- ja turvataitoja sekä ikätasoista seksuaaliterveystietoa.

Väestöliitto. Kehotunnekasvatuksen osa-alueet.

Kehotunnekasvatusta tuetaan vuorovaikutuksessa lapsen kanssa muun muassa seuraavin pedagogisin ratkaisuin. Lapselle tarjotaan syliä ja turvaa, sekä sanoitetaan lapsen tunnetiloja ja harjoitellaan tunnetaitoja. Tuetaan lapsen luontaista uteliaisuutta ja leikkiä, hyväksymällä lapsen kiinnostus omaa kehoaan kohtaan. Opetellaan yhdessä turvataitoja ja moninaisuuden hyväksymistä. Kannustetaan lasta puhumaan avoimesti mahdollisista huolistaan, peloistaan ja kokemuksistaan. Esiopetuksessa opetetaan itsestä huolehtimisen taitoja ja opetellaan suhtautumaan läheisyyteen, kosketukseen ja hellyyteen myönteisesti. Henkilöstöllä on vastuu siitä, että lapsi uskaltaa kääntyä kaikissa kysymyksissä ja ongelmissa heidän puoleensa.

Kasvan ja kehityksen -oppimiskokonaisuuden sisältöjä, turvataitojen harjoittelua sekä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviä toimintatapoja kuvataan tarkemmin esiopetuksen opiskeluhoitosuunnitelman yhteisöllisen opiskeluhoillon osuudessa. Väestöliiton sivuilta löytyy materiaaleja ja lisää tietoa kehotunnekasvatuksesta.

4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä

ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä⁶⁹. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvaramantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavaramantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisenä ja kielitietoisena opetuksena kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa⁷⁰ opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, että kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

⁶⁹ Perusopetuslaki 10 §

⁷⁰ Perusopetuslaki 5 § (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikyllyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

Eri kieli-jakulttuuritaustaisten lasten esiopetus toteutetaan muun esiopetuksen yhteydessä. Toiminnassa kiinnitetään huomiota yhdessä tekemiseen ja hyvän, yhteisöllisen ilmapiirin luomiseen ja vahvistamiseen. Monikielisten lasten opetuksessa hyödynnetään monilukutaitoa ja kielitietoisuuden opetuksen menetelmiä, joiden avulla tuetaan lapsen yhdenvertaisia osallistumis- ja oppimismahdollisuuksia. Lapsen kielelliset valmiudet otetaan huomioon joustavasti esiopetuksen toteutuksessa. Opetuksessa painottuu suomi toisena kielenä -opetus ja kulttuuri-identiteetin kehittymisen tukeminen. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan toimenpiteitä kielen ja kulttuuri-identiteetin tukemiseksi. Nokialla S2-opetuksen tukena ovat Monikielinen lapsi varhaiskasvatuksessa -materiaalit. Huoltajille annetaan tietoa suomen kielen opetuksen ja oman äidinkielen merkityksestä ja tavoitteista.

Lähtökohtaisesti ne monikulttuuriset perheet, jotka eivät ole aikaisemmin olleet varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen palvelun piirissä, tavataan kuntaan muuton alkuvaiheessa moniammatillisessa verkostossa. Mikäli esiopetus on uuden lapsen tapaavana tahona, esiopetuksesta otetaan yhteyttä kotoutumistyön koordinaattoriin. Veo kokoaa verkoston, kutsuu yhteistapaamiseen ja varaa tulkin. Yhteistapaamiseen kutsuttavat työntekijät sovitaan yksilöllisesti. Pääsääntöisesti yhteistapaamisessa ovat paikalla huoltajien lisäksi varhaiskasvatuksen opettaja, terveydenhoitaja ja kotoutumistyön koordinaattori. Tapaaminen järjestetään siinä esiopetusyksikössä, mistä aloite verkostolle on tullut. Yhteistapaamiselle on oma haastattelulomake keskustelun tueksi. Yhteistapaamisen pohjalta tehdään tarvittaessa jatkosuunnitelmia ja ohjausta muihin palveluihin.

Mikäli esiopetuksessa on muita kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvia lapsia, tiedotetaan asiasta varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Veo ottaa tarvittaessa yhteyttä perusopetuksen valmistavan opetuksen seutukoordinaattoriin. Yhteistyössä hänen kanssaan selvitetään oman kotikielen opetusta tarvitsevat esiopetusikäiset lapset. Samaan kieliryhmään kuuluvia oppilaita pitää olla vähintään 4 jotta ryhmä voidaan perustaa. Kuljetusjärjestelyistä huolehtiminen kuuluu aina lapsen huoltajille.

Nokialla järjestetään valmistavaa opetusta ja siihen osallistuminen suunnitellaan moniammatillisesti ja lapsikohtaisesti. Tulkki kutsutaan mukaan palaveriin. Ennen moniammatillista palaveria esiopetuksessa tehdään Majakka-arviointi, jolla kartoitetaan lapsen suomenkielen taitoja. Mikäli suomenkielen taitotaso ei ole riittävä, otetaan yhteyttä valmistavan opetuksen seutukoordinaattoriin.

Valmistavan opetuksen tavoitteena on kehittää oppilaan suomen kielen taitoa, sanavarastoa, tasapainoista kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja tarvittavia valmiuksia perusopetukseen siirtymistä varten. Moniammatilliseen palaveriin kutsutaan mukaan huoltajat, esiopetuksenopettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, koulupsykologi, tarvittaessa kotoutumistyön koordinaattori, koulun erityisopettaja, rehtori, tuleva luokanopettaja ja tulkki. Tarvittaessa mukaan voidaan kutsua terveydenhoitaja ja valmistavan opetuksen seutukoordinaattori.

5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt⁷¹ osana kaikkia esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikais- yhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista.

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain⁷² mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämispaikkaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi⁷³. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Lapsikohtaiset tukitoimet suunnitellaan, järjestetään ja päätetään lapsen edun mukaisesti viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsen edun selvittäminen edellyttää lapsen näkemyksen huomioon ottamista kaikissa häntä koskevista asioista. Lapsen näkemys otetaan huomioon lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista määrätään luvussa 5.2 ja lapsikohtaisista tukitoimista määrätään luvussa 5.3.

Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Lisäksi kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien tavoitteena on turvata se, että kaikki lapset voivat oppia ja toimia ryhmässä esiopetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lapselle annettavan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen⁷⁴ tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oikeus saada lapsen tarpeet huomioivaa opetusta ja osallistua esiopetukseen.

Oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että

⁷¹ Perusopetuslaki 20 b § (1090/2024)

⁷² Perusopetuslaki 4 a luku

⁷³ Perusopetuslaki 20 a §

⁷⁴ Perusopetuslaki 20 a §

kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen.

Oppimisen vaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen avulla lapsiryhmän tarpeet huomioidaan siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa⁷⁵. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁷⁶ ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmän tarpeisiin perustuvilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla edistetään kaikkien lasten oppimista, osallisuutta ja esiopetusyhteisöön kiinnittymistä. Oikea-aikaisten opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan.

Lapsella on oikeus lapsikohtaisiin tukitoimiin⁷⁷, jos hänellä on oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Kun esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsevat, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö, opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioimiseksi. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista määrätään tarkemmin luvussa 5.3.1.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhoillon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhoillon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhoiltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoiltona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhoillolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhoiltona opiskeluhoitopalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa⁷⁸. Opiskeluhoillosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

75 HE 114/2024 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, s. 77–78

76 Perusopetuslaki 20 b §

77 Perusopetuslaki 20 a §

78 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Lähipäiväkotiperiaate

Nokiassa lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lähipäiväkodissa. Lähipäiväkotitoi tukee lapsen ystävyyssuhteiden kehittämistä ja ylläpitämistä sekä yhteenkuuluvuuden tunnetta. Esiopetuksessa ja sitä täydentävässä varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen päivän eheyttä, vertaissuhteiden pysyvyyttä sekä jatkumoa kouluun.

Ihmeelliset vuodet -menetelmä

Nokiassa koulutetaan henkilöstöä suunnitelmallisesti Ihmeelliset vuodet -menetelmään. Tavoitteena on kouluttaa suuri osa työntekijöistä menetelmään. Ihmeelliset vuodet -menetelmä tukee oppimisen edellytyksiä tukevien järjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista. Niissä yksiköissä, joissa henkilöstöä on koulutettu, johtajan ja erityisopettajan tehtävänä on varmistaa menetelmän toteutuminen yksikössä.

Resursointi

Resursointiin liittyvät periaatteet ja vastuut liittyvät kiinteästi oppimisen edellytyksiä tukeviin järjestelyihin ja ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin sekä lapsikohtaiseen tukeen. Varhaiskasvatusyksikön johtaja vastaa oppimisen edellytyksiä tukevien järjestelyjen suunnittelun ja toteuttamisen seurannasta yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja henkilöstön kanssa. Päiväkodin toiminta tulee organisoida siten, että kaikkien lasten tuen tarpeisiin voidaan vastata. Varhaiskasvatusyksikön johtaja ja veo arvioivat lasten tuen tarpeiden suunnitelmaa syksyllä pidettävässä esiopetustilassa lukuvuosisuunnitelmakeskustelussa. Toimintavuoden aikana veo havainnoi ja arvioi suunnitelman toteutumista ja tukimuotojen vaikuttavuutta yhdessä esiopetusryhmän opettajan tai henkilöstön kanssa. Vuoden vaihteessa varhaiskasvatusyksikön johtaja ja veo osallistuvat tiimin yhteiseen lukuvuosisuunnitelman ja tuen vaikuttavuuden arviointiin.

Ryhmän pienennys oppimisen edellytyksiä tukevana järjestelynä voidaan toteuttaa varhaiskasvatusyksikössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja johtajan asiantuntijuuteen sekä tarveharkintaan perustuen. Heidän tulee toimia yhteistyössä varhaiskasvatuksen koordinoivan erityisopettajan ja palvelupäällikön kanssa sekä muodostaa yhteinen näkemys kaupungin kokonaistilanne huomioiden. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta huomioidaan varhaiskasvatuslain 35§ toteutuminen. Lasten lakisääteinen oikeus varhaiskasvatuspaikkaan on ensisijainen verrattuna ryhmän pienennykseen, mikäli varhaiskasvatuspaikoille on tarvetta. Tällöin tarvittava tuki toteutetaan palkkaamalla lisähenkilöstöä, joka mahdollistaa lasten tarpeiden mukaiset oppimisen edellytyksiä tukevat järjestelyt.

Ohjaaja voidaan palkata ryhmään veon ja varhaiskasvatusyksikön johtajan asiantuntijuuteen perustuen ja lisäksi koordinoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan kokonaisnäkemystä hyödyntäen. Resurssilisäyksissä koordinoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja on aina yhteydessä varhaiskasvatuksen johtajaan, joka viimekädessä päättää resurssista. Koordinoiva veo hyödyntää keskustelussa tarkoitukseen laadittua ohjetta, joka on varhaiserityiskasvatuksen Teams- työtilassa.

Kevään resurssisuunnittelussa erityisopettajat kohdentavat työaikaansa esiopetuksessa ensisijaisesti ryhmäkohtaiseen tukeen ja lisäksi tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin. Lapsikohtaisia tukitoimia voidaan järjestää varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen lasten tarpeiden mukaisessa pienryhmässä, jossa tavoitteena on esimerkiksi tukea erityisesti kielellisiä, matemaattisia tai hahmottamisen taitoja. Syksyllä esiopetuksen alkaessa arvioidaan erityisopettajan muun opetuksen yhteydessä antaman opetuksen riittävyyttä.

5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä⁷⁹. Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Siirtymävaiheisiin liittyvää yhteistyötä on kuvattu luvussa 3.3. Tässä luvussa kuvataan tarkemmin tukeen liittyviä käytäntöjä.

Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

⁷⁹ Varhaiskasvatuslaki 41 § ja Perusopetuslaki 41 §

Lapsen esiopetus jatkuu usein samassa lähipäiväkodissa, jossa lapsi on ollut varhaiskasvatuksessa. Päiväkodin varhaiskasvatuksen erityisopettaja tuntee lapsen tarpeet ja on tehnyt huoltajien kanssa yhteistyötä jo ennen esiopetusta.

Jos lapsi on saanut varhaiskasvatuksessa tehostettua tai erityistä tukea ja lapsen varhaiskasvatus jatkuu esiopetusta täydentävänä, siirretään lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja tukea koskeva hallintopäätös esiopetusryhmän henkilöstölle varhaiskasvatuksen järjestämiseksi.

Jos lapsi aloittaa esiopetuksessa ilman täydentävää varhaiskasvatusta, eikä huoltaja anna lupaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman siirtämiseksi, siirretään esiopetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot (Ks. varhaiskasvatuslaki 540/2018, 41§) esiopetusryhmään.

Jos lapsen tuki muuttuu varhaiskasvatuksessa aiemmin tehdystä päätöksestä ja lapsen varhaiskasvatuksen tarve esiopetuksessa jatkuu, tekee varhaiskasvatussyksikön johtaja uuden hallintopäätöksen esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta varten.

Tuen jatkumo esiopetuksesta perusopetukseen

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu koolle esiopetuksessa olevien lasten lähikoulualueiden erityisopettajat, koulupsykologit sekä tarvittaessa terveydenhoitajat yhteistyön aloittamiseksi. Tapaamisessa keskustellaan tulevien koulutulokkaiden tuen tarpeista ja aloitetaan koulupolkukeskustelu. Syksyn aikana yhteistyötä tiivistetään lapsikohtaista tukea saavien lasten osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja konsultoi tarvittaessa opiskeluhuollon työntekijöitä lapsista, joilla on oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyvää huolta.

Esiopetuksessa lapsikohtaisia tukitoimia saaneet yleisopetuksen luokalla aloittavat lapset

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu koolle esiopetuksesta koulun yleisopetukseen siirtyvien lapsikohtaista tukea saaneiden lasten tiedonsiirtopalaverit huhti-toukokuussa. Palaveriin kutsutaan huoltajat/laillinen edustaja, esiopettaja, 1. vuosiluokan opettaja (mikäli tiedossa), koulun erityisopettaja/erityisluokanopettaja ja tarvittaessa kutsutaan muita asiantuntijoita. Tiedonsiirtopalaverissa voidaan aloittaa oppilaskohtaisten tukitoimien tarpeen arviointia, mutta tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja hallintopäätös tukitoimista tehdään vasta syksyllä koulun alkaessa.

Erytisluokalle ohjautuminen ja tiedonsiirto

Perusopetuksen koordinoiva erityisopettaja kutsuu tiedonsiirtoa valmisteleavan palaverin koolle viikolla 13-14. Palaverissa koulun erityisopettaja/erityisluokanopettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekevät alustavan oppilaskohtaisten tukitoimien arvioinnin ja alustavan tuen toteuttamisen suunnitelman Wilmaan, josta nämä julkaistaan huoltajille/laillistetuille edustajille nähtäville kuulemista varten.

Huhtikuussa koulun erityisluokanopettaja kutsuu koolle palaverin, jossa käsitellään koulutulokkaan oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja toteutetaan huoltajan kuuleminen. Palaveriin kutsutaan huoltajat/lailliset edustajat, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, esiopettaja, tarvittaessa rehtori ja koulupsykologi. Rehtori tekee kevään aikana tukea koskevan päätöksen koulutulokkaan oppilaskohtaisista tukitoimista. Päätös tulee voimaan koulun alkaessa.

Toiminta-alueittain opiskelevien oppilaiden opetus järjestetään Nokialla Alhoniityn koulun Rajasalmen yksikössä. Perusopetuksen koordinoiva erityisopettaja koordinoi oppilaiden ohjauksen toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen luokille yhdessä kyseisten koulujen rehtoreiden kanssa. Tieto näistä oppilaista tulee pääsääntöisesti jo varhaiskasvatuksen aikana (5-vuotiaat) ja tukea suunnitellaan yhteistyössä esiopetusaikana. Päätös 1. vuosiluokan aloittamisesta toiminta-alueittain suunnitellun opetussuunnitelman mukaisesti voidaan tehdä ennen perusopetuksen aloittamista monialaisessa yhteistyössä huoltajien, esiopetuksen ja perusopetuksen edustajien kesken.

Esiopetuksen ja koulun välistä oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvää yhteistyötä kuvataan tarkemmin Oppimisen ja koulunkäynnin tuen käsikirjassa.

5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa⁸⁰. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸¹. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon- ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3)

Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien käyttöä sekä erilaisia eriyttämisen muotoja. Pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytöllä pyritään siihen, että kaikki lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa.

Rakenteellisilla järjestelyillä mahdollistetaan tarvittaessa pedagogisten järjestelyiden toteuttaminen ryhmässä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu tilojen esteettömyyttä edistävien järjestelyjen toteuttaminen lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen

⁸⁰ Perusopetuslaki 20 b §

⁸¹ Perusopetuslaki 20 b §

ja sen toteuttamiseen liittyen. Henkilöstön osaamista voidaan vahvistaa muun muassa täydennyskoulutuksen ja erityisopettajan antaman konsultaation avulla.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Perusopetuslaissa määritellään kolme ryhmäkohtaista tukimuotoa⁸². Ne ovat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena on varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi vastata lasten moninaiisiin tuen tarpeisiin ryhmässä. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen, osallisuuden ja osallistumisen esiopetuksen toimintaan. Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestäminen ei edellytä lapsikohtaista arviota, suunnitelmaa tai hallintopäätöstä, vaan niiden toteuttaminen on suunniteltava osana esiopetuksen toimintaa⁸³. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia riittävästä resursoinnista siten, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja voidaan järjestää lasten tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedossa olevan tarpeen mukaisesti esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista tarkennetaan esiopetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaisesti esiopetusvuoden aikana.

Opettajan antaman yleisen tukiopetuksen⁸⁴ tavoitteena on tukea lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Esiopetuksessa yleinen tukiopetus tarkoittaa esiopetusryhmän toiminnan eriyttämistä, ja sitä annetaan pääsääntöisesti joustavissa pienemmissä ryhmässä esiopetusryhmän lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopetus kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Yleistä tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein, kuin on tarpeen. Sitä voidaan antaa myös ennakkoivasti ja sillä voidaan vastata lasten sairaspotilaista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleistä tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Yleistä tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

Opettajan antaman opetuskielen tukiopetuksen⁸⁵ tavoitteena on lasten opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta. Opetuskielen tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti lasten tarpeiden pohjalta siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä. Opetuskielen tukiopetusta voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena. Sitä annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kuin on tarpeen. Opetuskielen tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Opetuskielen tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää. Opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisien sekä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen näkökulmat.

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa

82 Perusopetuslaki 20 b §

83 HE 114/2024 vp, s. 57–58

84 Perusopetuslaki 20 b §

85 Perusopetuslaki 20 b §

opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti.

Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä lapsia tai opetusta koskeissa asioissa. Erityisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikais- ja yhteisopetusta koskien.

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Varhaiskasvatusyksikön johtaja vastaa, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt toteutuvat. Hän vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja esiopetuksen opettajan yhteistyörakenteista päiväkodissa ja koko henkilöstön osaamisen kehittämisestä. Yksikön johtaja huolehtii, että oppimista tukevien järjestelyiden käytänteitä arvioidaan päiväkodissa ja toimivia toimintatapoja jaetaan henkilöstön kesken.

Toimintatapoja tulee arvioida ja tarvittaessa kehittää. Jokaisen työntekijän vastuulla on johtaa omaa toimintaansa yhdessä sovittujen toimintaperiaatteiden ja tavoitteiden mukaisesti.

Toimiva oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki perustuu vahvaan lapsituntemukseen ja se on edellytys ennaltaehkäisevän ja oikea-aikaisen tuen järjestämiselle. Esiopetuksen henkilöstö on aktiivinen yhteistyössä neuvolan kanssa. Lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi hyödynnetään neuvolan asiantuntemusta. Yhteistyötä on kuvattu tarkemmin luvussa 5.5.4.

Lapsiryhmien muodostaminen

Lapsiryhmät muodostetaan ryhmien henkilökunnan, veon ja johtajan näkemykset huomioiden ja lapsituntemusta hyödyntäen. Ratkaisuihin kiinnitetään huomiota ryhmän rakenteeseen, lasten kaverisuhteiden ja henkilöstön pysyvyyteen sekä tilojen tarkoituksenmukaiseen käyttöön. Lapsiryhmät muodostetaan siten, että ne tukevat lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Ryhmien muodostamisessa on ajateltava ensisijaisesti lasten etua.

Lapsiryhmää voidaan pienentää veon ja johtajan harkintaan perustuen sekä yhteistyössä varhaiskasvatuksen koordinoivan erityisopettajan ja palvelupäällikön kanssa. Varhaiskasvatuksen palvelutarpeeseen vastaaminen on ensisijaista ja jos ryhmän pienennys ei paikkaatilanteen vuoksi onnistu, järjestetään tarvittava tuki lapsiryhmään henkilöstöresurssilla. Lisähenkilöstönä voi olla esimerkiksi ohjaaja, lastenhoitaja tai sosionomi. Varhaiskasvatusyksikön johtaja ja veo suunnittelevat toimintakauden rakenteelliset resurssit keväällä varhaiskasvatushaun jälkeen. Koordinoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa erityisopettajien yhteisestä resurssisuunnittelussa, jossa varmistetaan resurssien yhdenvertainen jakautuminen ja riittävyys lasten tarpeet, etu ja olosuhteet huomioiden. Lisäksi resurssien riittävyyttä arvioidaan tarpeiden

muuttuessa toimintavuoden aikana. Ohjaajiin ja ryhmän pienentämiseen liittyviä resursseja on kuvattu tarkemmin tuen järjestämistä koskeissa periaatteissa luvussa 5.1.1.

Oppimisympäristö

Tilaratkaisut ja työvuorosuunnittelu ovat resursseja ja ne kuuluvat oppimisen edellytyksiä tukeviin järjestelyihin. Niiden avulla voidaan vastata yksikön lapsiryhmien erilaisiin tarpeisiin. Työvuorojen suunnittelussa huomioidaan toimipaikan kokonaisuus. Lasten tarpeiden mukaisen tilankäytön ja työvuorojen suunnittelusta vastaa varhaiskasvatusyksikön johtaja yhdessä apulaisjohtajan kanssa. Päiväkodeissa tulisi tarkastella rohkeasti vakiintuneita käytäntöjä ryhmittelyihin ja tilojen jakamiseen liittyen sekä arvioida niitä lapsen edun näkökulmasta. Tilojen jakaminen tai jakotilat sekä toiminnan porrastaminen auttavat eriyttämisen toteuttamista mm. tukiopetus ja erityisopettajan antama opetus.

Toimipaikassa toimitaan joustavasti erilaisissa ryhmissä siten, että ryhmittelyt huomioivat lasten ja ryhmän tarpeet sekä toiminnan tavoitteet. Lapsille tehtäviä kartoituksia hyödynnetään eheytyneen opetuksen ja oppimisen tuen suunnittelussa sekä joustavassa ryhmittelyssä. Joustava ryhmittely tarkoittaa sitä, että lasten tarpeet määrittävät ryhmän kokoonpanon. Henkilöstö huomioi lasten oppimisen edistymisen ja ryhmittelyjen muuntelun tarpeen mukaisesti. Päivärytmin joustava ja luova suunnittelu tukee ryhmiin jakautumista ja tilojen monipuolista hyödyntämistä koko päivän ajan. Oppimisympäristössä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastataan lasta tukevalla välineistöllä esim. sermit ja apuvälineet.

Pedagogiikka ja pedagogiset ratkaisut ryhmässä

- Päivästrukturi ja työtavat (toiminnallisuus)
- Ennakointi
- Kuvatuki
- Pienryhmätyöskentely
- Lasten mielenkiinnonkohteet ja osallisuus
- Eriyttäminen molempiin suuntiin
- Tiimin sitoutuneisuus, toimitaan yhteisesti sovitulla tavalla
- Suunnittelulle riittävä aika
- Arjen ennakointi, myös varasuunnitelmat

Käytöksellä reagointiin voidaan vaikuttaa opetusjärjestelyillä, joita ryhmässä tehdään tarpeen mukaisesti mm. opetuksen eriyttäminen, oppimisympäristön järjestelyt, yhteiset ja johdonmukaiset pedagogiset työtavat, sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutustavat. Opetusryhmät tulee muodostaa siten, että huomioidaan lapsiryhmän tarpeet. Opetusjärjestelyiden lisäksi ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla, joita tulee suunnitella ja resursoida tarpeen mukaan, voidaan vaikuttaa myös käytöksellä reagointiin.

Yksikön pedagogisessa toimintasuunnitelmassa kuvataan yksikön rakenteelliset ja pedagogiset ratkaisut, vastuut sekä veon työn kohdentuminen yksikössä. Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan ryhmäkohtaisia järjestelyjä sekä kuvataan veon ja opettajan yhteissuunnittelu. Lukuvuosisuunnitelma toimii myös perehdytysvälineenä ryhmään tulevalle sijaiselle.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat ensisijaisia. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien työalueet suunnitellaan siten, että erityisopettajan on mahdollista toteuttaa sekä perusopetuslain että varhaiskasvatuslain mukaista tukea työalueensa lapsille. Alustava suunnitelma tehdään keväisin. Resurssia kohdennetaan tarpeen mukaan lukuvuoden aikana. Päiväkodissa johtaja ja erityisopettaja vastaavat tukimuotojen suunnittelusta, arvioinnista, kattavuudesta ja vaikuttavuudesta. He arvioivat tukimuotojen toteutumista ja varmistavat, että ennaltaehkäisevät toimenpiteet, varhainen tuki ja oppimisen edistymisen seuranta ovat osa päiväkodin arkea. Tukimuotojen tehokkuutta arvioidaan säännöllisesti ja tarvittaessa tehdään muutoksia.

Tukiopetus toteutetaan eriyttämällä toiminnan ohessa tai tukiopetuksen toteuttamisen mahdollistavissa pienryhmissä lasten tarpeiden mukaisesti. Esimerkiksi ulkoilun yhteydessä tukiopetusta voidaan toteuttaa erilaisten ohjattujen leikkien avulla. Kun ryhmässä on runsaasti yleisen tukiopetuksen tai opetuskielen tukiopetuksen tarvetta, varmistetaan sen toteutuminen ensisijaisesti oppimisen edellytyksiä tukevilla järjestelyillä esimerkiksi ryhmään palkattavan

lisähenkilöstön tai ryhmän pienennyksen avulla. Opetuksen eriyttämisellä huomioidaan lasten moninaiset tuen tarpeet, mutta myös laajempia tavoitteita tarvitsevien lasten tarpeet.

Mikäli veo osallistuu yleisen tai opetuskielen tukiopetuksen toteutukseen, tulee yhteissuunnitteluun resursoida ja kuvata se lukuvuosisuunnitelmassa. Veon osallistuminen voi toteutua konsultoinnilla ja mallittamalla. Viimesijainen keino on veon osallistuminen tukiopetuksen antamiseen. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunniteltaessa tulee arvioida, mikä ryhmäkohtaisesta tuesta on opettajan antamaa ja mihin tarvitaan erityisopettajan erityispedagogista osaamista.

Veon mallittaminen opetustilanteissa, esimerkiksi keskustelu- ja vuorovaikutustilanteet ja toiminnan toteuttaminen, riittää usein tukimuodoksi. Se edellyttää kuitenkin arviointia toiminnan käyttöönottamisesta, vakiintumisesta ja vaikuttavuudesta lapsiryhmässä.

Nokiolla erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä priorisoidaan erityisopettajan työssä mahdollisuuksien mukaan. Veo tuntee valtaosan esiopetukseen siirtyvistä lapsista ja näin pystyy ennakoimaan oman työn kohdentamisen kevään resurssisuunnittelussa. Veo arvioi, milloin tuen painopiste on konsultoinnissa ja milloin on tarve erityisopettajan yhteis- ja samanaikaisopetukselle lapsiryhmässä. Kun veon opetusta kohdennetaan ryhmään, tulee huolehtia riittävästä yhteissuunnittelusta ja arvioinnista ryhmän opettajan kanssa. Ryhmäkohtaisena tukimuotona erityisopettajan opetus voidaan toteuttaa myös lyhytkestoisesti, mikäli se palvelee lapsiryhmän tarvetta.

Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä voi kohdentua seuraaviin tukimuotoihin:

- Opettaa koko ryhmälle itsesäätely- ja kanssasäätelytaitoja mallittamalla tai tukemalla henkilöstön osaamista
- Keskittyminen ja tarkkaavaisuus
- Tunnetaidot, kaveritaidot, vuorovaikutustaidot (arviointi, milloin on yleistä tukiopetusta)
- Lukivalmiudet, matemaattiset valmiudet, hahmottaminen
- Hienomotoriikka
- Äännekerhot
- Eriyttäminen ylös- ja alaspäin

Ryhmätasolla esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tukea suunnitellaan samanaikaisesti ja pohditaan esimerkiksi, minkälaisen tuen tulee toteutua lapsella koko päivän ajan. Varhaiskasvatuksen osalta tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja esiopetuksen osalta lukuvuosisuunnitelmaan silloin kun tuki esiopetuksessa kuuluu oppimisen edellytyksiä tukeviin järjestelyihin ja ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin. Lapsen tuen tarve voi näyttäytyä erilaisena esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen näkökulmasta ja siksi tuen tarve arvioidaan aina lapsikohtaisesti.

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lukuvuosisuunnitelman laatimisesta. Lukuvuosisuunnitelmaan kirjataan ryhmälle suunniteltuja tuen menetelmiä esimerkiksi oppimisympäristöjärjestelyjä, eriyttämistä, erilaisia työtapoja ja pedagogisia menetelmiä. Näitä ovat esim. pienryhmätoiminta, kohdennetut pienryhmät, strukturointi, kuvat ja tukiviittomat. Kohdennetuissa pienryhmissä voidaan tukea mm. tunnetaitoja, vuorovaikutus- ja leikkitaitoja, kielellisiä, matemaattisia ja motorisia taitoja. Suunnitelmia päivitetään esiopetusvuoden aikana tarvittaessa.

Jos ryhmäkohtaiset tukimuodot eivät riitä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, tarkastellaan ensin ryhmän toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä. Arvioinnin tukena käytetään Tampereen seudun kasvattajatiimin lomaketta ja erityisopettajan konsultaatiota. Tämän perusteella arvioidaan, voidaanko lisätä ryhmäkohtaista tukea tai muita järjestelyitä. Siirtyminen lapsikohtaisiin tukitoimiin kuvataan luvussa 5.3.

5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia⁸⁶ viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaisia tukitoimia annetaan yksilölliseen tarpeeseen perustuen ja säännöllisesti. Lapsi voi saada useampia lapsikohtaisia tukitoimia tuen tarpeidensa mukaisesti. Lapsikohtaisten tukitoimien yhteydessä lapsella on myös oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen arvioinnin ja tukea koskevan päätöksen perusteella lapsen etu huomioon ottaen ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen toimipaikassa⁸⁷. Tukitoimien toteuttaminen kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa⁸⁸.

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Säännöllinen erityisopettajan antama opetus on pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai -vuoden pituinen jakso.

Esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä toteutettaessa lähtökohtana erityisopettajan antaman opetuksen suunnittelemiselle ovat lapsen yksilölliset tarpeet. Kun erityisopettajan opetus annetaan pienryhmässä, tarkoitetaan pienryhmällä sellaista esiopetusryhmää, joka on muodostettu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi ja erityisopettajan antaman opetuksen mahdollistamiseksi. Pienryhmän koko on paikallisesti määriteltävissä. Erityisopettajan antama opetus lapsikohtaisena tukitoimena voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista.

Erityisopettajan opetus pienryhmässä toteutetaan kokoaikaisesti. Pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan.

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus.

Lapsikohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen.

Tulkitsemispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkitsemispalveluita. Oikeus tulkitsemispalveluun on lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi. Tulkitsemispalvelut järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. Lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa. Avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

Apuvälineillä tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti. Apuvälineet ovat osa opetusvälineitä. On tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät voivat perehtyä opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat tarvittaessa lasta

86 Perusopetuslaki 20 c § (1090/2024)

87 Perusopetuslaki 20 c §

88 Perusopetuslaki 20 e § (1090/2024)

ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen⁸⁹ tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä⁹⁰, ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset tukitoimet esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveystalvveluja.

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemisen ja toteuttamisen lähtökohtana ovat lapsen yksilölliset tarpeet.

Erityisopettajan opetus pienryhmässä ja osittain muun opetuksen yhteydessä:

Erityisopettajan opetus pienryhmässä ja osittain muun opetuksen yhteydessä voi toteutua veon pitämänä pienryhmäopetuksena, samanaikaisopettajuutena tai paja- ja pistetyöskentelynä. Erityisopettajan opetusta järjestetään resurssien puitteissa lasten tarpeiden mukaan. Veotiimeissä työtä voidaan jakaa resurssien tasaamiseksi. Resurssisuunnittelussa tulee pohtia veon työajan kohdentaminen lasten tarpeiden mukaan ja lisäksi huomioida yhteissuunnitteluun käytettävä aika.

Pienryhmässä ryhmän koko määritellään joustavasti lasten tarpeiden ja opetuksen tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta. Opetuksen tavoitteena voi olla lukivalmiuksien ja kielellisten sekä matemaattisten valmiuksien tai hahmottamisen tukeminen.

Kun erityisopettajan antama opetus toteutetaan samanaikaisopettajuutena, veo ja opettaja toteuttavat ryhmän opetusta ja samalla veo voi antaa yksilöllistä ohjausta lapselle.

Paja- tai pistetyöskentely on toimivaa silloin, kun toimipaikassa on jakotiloja. Paja- ja pistetyöskentelyä voi toteuttaa myös kouluyhteistyössä erityisopettajan antamana opetuksena.

Erityisopettajan opetus pienryhmässä:

Erityisopettajan opetus pienryhmässä voidaan lapsen tarpeiden edellyttäessä toteuttaa lapsille, joilla on monimuotoisia oppimisen vaikeuksia tai kehityksen häiriöitä. Tällaisia ovat esimerkiksi

⁸⁹ Asetus lääkinällisestä kuntoutuksesta (1015/1991)

⁹⁰ Perusopetuslaki 20 c §

autismin kirjon lapset, jotka tarvitsevat paljon yksilöllistä tukea. Yhteistyö tämän tukimuodon osalta pohditaan vuoden 2025-2026 aikana, kun varhennettu oppivelvollisuus astuu voimaan.

5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen omat mielipiteet on selvitettävä⁹¹ ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua⁹² lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa⁹³ on selvitettävä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Näiden perusteella arvioidaan, mitkä ovat lasta parhaiten tukevat tukitoimet. Arvioinnissa saa käsitellä ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa.

Poissaolot tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Käyttäytymisellä reagoivien lasten tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Lasta voidaan tukea myös lapsikohtaisilla tukitoimilla, jos se on lapsen edun mukaista.

Tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetuksen opettaja⁹⁴. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat tekevät arviointia yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin.

Jos lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa lisäksi opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat⁹⁵. Lapsen asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain⁹⁶ mukaisten opiskeluhuoltopalveluiden ammattilaisten kanssa. Huoltajan suostumuksella lapsen tuen tarpeen arviointiin voidaan pyytää muita asiantuntijoita sosiaali- ja terveyspalveluista⁹⁷. Monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista. Monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja⁹⁸ tai tukipalveluita⁹⁹, näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkitsemispalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.

91 Perusopetuslaki 20 d § (1090/2024)

92 Perusopetuslaki 20 d §

93 Perusopetuslaki 20 d §

94 Perusopetuslaki 20 d §

95 Perusopetuslaki 20 d §

96 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

97 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

98 Varhaiskasvatustalaki 15 b § (1183/2021)

99 Varhaiskasvatustalaki 15 c § (1183/2021)

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Ennen lapsikohtaisen arvioinnin aloittamista arvioidaan ryhmäkohtaisten tukitoimien riittävyys ja dokumentoidaan arviointi lukuvuosisuunnitelmaan. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen arvioinnissa hyödynnetään Tampereen seudun kasvattajatiimin lomaketta ja lisäksi konsultoidaan varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Jos tarpeen mukaiset ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat käytössä, mutta lapsi tarvitsee enemmän tukea, käynnistää varhaiskasvatuksen opettaja lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin ja suunnitelman laatimiseen osallistuu ryhmän opettajan lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, huoltaja, mahdollisesti lapsi ja tarvittaessa muita asiantuntijoita. Veo kokoaa tarvittavan verkoston palaveriin. Ryhmän opettaja vastaa lapsen näkökulman selvittämisestä oppimiseen ja esiopetukseen osallistumisen osalta. Lapsen näkökulman selvittämisessä voi hyödyntää pedagogista dokumentointia, lapsen kanssa keskustelua ja havainnointia. Arviointi kirjataan eVakan lomakkeelle. Tuen tarpeen arvioinnissa huomioidaan myös mahdollinen varhaiskasvatuksen tuesta tehty hallintopäätös ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Lisäksi hyödynnetään Nokialla lapsille tehtäviä kartoituksia. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa arvioinnin kirjaamisesta yhteistyössä veon kanssa.

5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma¹⁰⁰. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja¹⁰¹. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa¹⁰². Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan¹⁰³.

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä.

¹⁰⁰ Perusopetuslaki 20 e §

¹⁰¹ Perusopetuslaki 20 e §

¹⁰² Perusopetuslaki 20 e §

¹⁰³ Perusopetuslaki 20 e §

Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyyttä on arvioitava¹⁰⁴ tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaiseksi. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkittamis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti¹⁰⁵.

Monialainen yhteistyö ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa voi tukea lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemista. Yhteistyö ei ole kuitenkaan edellytys tukitoimista tehtävän päätöksen tekemiselle. Lausunnosta voi olla apua opetuksen järjestäjälle päätöksen tekemisessä. Esiopetuksen henkilöstön antama tuki kohdentuu aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen, eikä päätös voi perustua ainoastaan psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon. Opetuksen järjestäminen ja lapsikohtaiset tukitoimet eivät korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimisessa huomioidaan myös mahdollinen esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta varten tehty hallintopäätös ja varhaiskasvatussuunnitelma. Niitä hyödynnetään annetun tuen vaikuttavuuden arvioinnissa ja tukitoimien suunnittelussa. Lapsikohtaiseen tuen toteuttamista koskevaan suunnitelmaan kirjataan esiopetuksen aikana toteutettava perusopetuslain mukainen lapsikohtainen tuki. Täydentävän varhaiskasvatuksen osalta tehdään varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelmien laatimisessa huomioidaan lapsen päivän kokonaisuus. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa suunnitelman laatimisesta yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Suunnitelmien kirjaamisessa tulee huomioida varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tuen kirjaamisen lainsäädännöllinen erillaisuus. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan tuen toteuttamisen kokonaisuus, kun taas esiopetuksen lapsikohtaisen tuen toteuttamisen suunnitelmassa kuvataan vain lapsikohtaisten tukitoimien toteuttaminen ja arviointi. Lomake

¹⁰⁴ Perusopetuslaki 20 e §

¹⁰⁵ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

on varhaiskasvatuksen sähköisessä eVaka -järjestelmässä. Yksityinen palveluntuottaja voi käyttää OPH:n mallilomakkeita. Ryhmäkohtaiset tukitoimet, niiden arviointi ja vaikuttavuus dokumentoidaan lukuvuosisuunnitelmaan lapsiryhmän näkökulmasta.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman alustavan laatimisen jälkeen huoltajat kutsutaan palaveriin, jossa esiopetuksen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma esitellään huoltajille keskustellen ja täydennetään yhdessä. Palaverissa käsitellään lapsikohtaiseen tukeen liittyvää arviointia ja sen perusteella pohdittuja tukitoimia. Lasta kuullaan hänen ikä kautensa ja edellytystensä mukaisesti sekä tuen arvioinnissa että tuen suunnittelussa. Samassa yhteydessä päivitetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tarvittavin osin. Jos huoltajat eivät pääse palaveriin tarjotaan heille mahdollisuus esittää kommentit lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevasta suunnitelmasta esimerkiksi eVakassa.

Palaverissa sovitaan noin 1-2 viikon päähän lain edellyttämä huoltajien kuuleminen ja näkemyksen esittäminen asiasta. Tämä voi tapahtua puhelinkeskustelussa, palaverina tai kirjallisesti.

Arvioitaessa lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa, varhaiskasvatuksen opettaja ja erityisopettaja arvioivat tukitoimien toteutumista ja niiden vaikuttavuutta. Huoltaja ja lapsi kertovat näkemyksensä tukitoimien riittävydestä ja toiveista jatkossa.

5.3.3. Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen hallintopäätös¹⁰⁶ lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee tehdä ilman viivytystä, kun tarve lapsikohtaisille tukitoimille on arvioitu ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta tehty. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia¹⁰⁷.

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti¹⁰⁸. Kuuleminen voidaan toteuttaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen. Päätös on perusteltava hallintolain mukaisesti¹⁰⁹. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä tuen tarpeen arviointiin ja suunnitelmaan liittyvät seikat ja mahdolliset muut selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Hallintopäätöstä ei ole tarpeen tehdä, jos huoltajan tai muiden luvussa 5.1 mainittujen henkilöiden aloitteesta huolimatta lapsi ei tuen tarpeen arvioinnin perusteella¹¹⁰ tarvitse lapsikohtaisia tukitoimia, ja tuen tarpeen arviointiin osallistuneet ovat asiasta yksimielisiä. Kielteinen tukea koskeva hallintopäätös tehdään, jos huoltaja sitä vaatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista huolimatta. Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua¹¹¹. Hallintopäätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana¹¹². Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

¹⁰⁶ Perusopetuslaki 20 f § (1090/2024)

¹⁰⁷ Hallintolaki

¹⁰⁸ Hallintolaki 34 §

¹⁰⁹ Hallintolaki 45 §

¹¹⁰ Perusopetuslaki 20 d §

¹¹¹ Perusopetuslaki 42 § (959/2015) ja Hallintolaki 46 § (581/2010)

¹¹² Perusopetuslaki 20 f §

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti¹¹³. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain¹¹⁴ mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta¹¹⁵.

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Kun lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma on tehty keskustelun jälkeen valmiiksi ja siinä on huomioitu huoltajien ja lapsen näkemykset, lähetetään se huoltajille luettavaksi eVakaan. Huoltajaa informoidaan asiasta ja kerrotaan, että hänellä on kaksi viikkoa aikaa palata suunnitelmaan. Tämän jälkeen varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekee esityksen hallintopäätöksestä ja varhaiskasvatusyksikön johtaja tekee päätöksen lapsikohtaisista tukitoimista. Varhaiskasvatusyksikön johtaja laittaa päätöksen tiedoksi myös varhaiskasvatuksen erityisopettajalle. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja merkitsee päätetyt asiat sähköiseen järjestelmään ja varmistaa päätöksen ja lapsikohtaisen tuen suunnitelman yhteneväisyyden. Tuen alkamispäivä järjestelmässä tulee olla sama kuin erityisen tuen päätöksen päivä.

Mikäli lapsi on saanut tulkitsemispalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, päätös esiopetusta varten voidaan tehdä keväällä ennen esiopetuksen alkamista.

Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi ja tuen toteuttamisen suunnitelma tehdä keväällä ennen esiopetuksen alkamista.

Tavoitteena on tehdä lapsen tuen tarpeen arviointi ja tuen toteuttamista koskeva suunnitelma sekä hallintopäätös 20.9. mennessä.

¹¹³ Perusopetuslaki 20 e §

¹¹⁴ Perusopetuslaki 20 c §

¹¹⁵ Perusopetuslaki 20 f §

5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatusta sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille kerrotaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.

Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan, kun lapsella ilmenee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä tuen tarpeita tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun¹¹⁶. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhuolto luku 6).

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Esiopetuksen alkaessa huoltajille jaetaan eVakan kautta tietoa mm. esiopetuksen tuesta ja opiskeluhuoltopalveluista. Lisäksi näitä asioita käsitellään huoltajille pidettävässä vanhempainillassa.

Lasten kanssa keskustellaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevista tekijöistä yhdessä koko ryhmän kanssa ja tarvittaessa erikseen lapsen kanssa hänen tarpeistaan riippuen. Jokaisen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa harjoitellaan itsearviointia ja arvioidaan lapsen tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä oppimaan oppimisen taitoja. Tässä yhteydessä voi laajemminkin selvittää lapsen näkemystä hänen oppimistaan ja esiopetukseen osallistumistaan tukevista tekijöistä.

Lapsi voi osallistua tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laadintaan esimerkiksi osaksi aikaa, mikäli se on tarkoituksenmukaista. Lapsen osallisuus ja näkemyksen selvittäminen voi toteutua myös erikseen lapsen kanssa keskustelemalla tai pedagogista dokumentointia hyödyntäen, jota on kuvattu luvussa 4.2 Lapsen oppimiseen ja yhteisön jäsenyyteen liittyvä arviointi.

5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Esiopetuksessa tehdään sekä moniammatillista että monialaista yhteistyötä. Moniammatillista yhteistyötä on esiopetuksen eri ammattiryhmien yhteistyö, joka yhdistää eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä lapselle sopivien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri hallinnonalojen ammattilaisten yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ml. lastenneuvola) kanssa. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terapiapalvelut kasvatus- ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä¹¹⁷.

Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveys- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämiseen ja toteuttamaan lääkinnälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön. Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitetaan esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Esiopetuksen henkilöstö tapaa lasta päivittäin ja on aloitteellinen yhteistyössä neuvolan kanssa. Henkilöstö voi konsultoida terveydenhoitajaa nimettömästi tai lapsen nimellä huoltajan luvalla. Varhaiskasvatuksen opettaja tekee yhteistyötä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa tilanteissa, joissa on noussut huolta lapsen kehityksestä, eivätkä esiopetuksen

¹¹⁷ Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

tukitoimet ole tukeneet lasta riittävästi. Hyvinvointialueen alle kouluikäisiä lapsia koskevat läheteohjeet fysioterapiaan ja psykofyysiseen fysioterapiaan, toimintaterapiaan, puheterapiaan ja neuropsykologiseen kuntoutukseen ovat varhaiskasvatuksen erityisopettajien Teams -työtilassa.

5-6- vuotiaana lapsella on yksi neuvolakäynti. Lisäkäyntejä voidaan sopia tarpeen mukaan tai varata pidempi aika tarvittaessa. Mikäli esiopetuksen henkilöstöllä on lapsen kasvusta ja kehityksestä huolta, selvittävät he huoltajalta lapsen neuvolakäynnin ajankohdan ja täyttävät tiedonsiirtolomakkeen esiopetuksen ja neuvolan välillä yhteistyössä huoltajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa ennen käyntiä. Lomakkeeseen merkitään taho tai tahot, joille lomakkeen tulisi ohjautua sekä perustelut terapeutin tai psykologin arvioinnille. Huoltaja toimittaa lomakkeen neuvolan terveydenhoitajalle neuvolakäynnin yhteydessä. Terveydenhoitaja tekee tarvittaessa lähetteen hyvinvointialueen erityistyöntekijälle. Huoltajat päättävät palautteen toimittamisesta esiopetukseen. Esiopetuksen henkilöstö voi tiedustella palautetta huoltajalta. Tiedonsiirtolomakkeella on mahdollista arvioida lapsen tilannetta muulloinkin kuin neuvolakäyntien yhteydessä. Tällöin huoltaja toimittaa lomakkeen terveydenhoitajalle.

Pirkanmaan hyvinvointialueen monialaisen yhteistyön malliksi on linjattu Minun tiimini -malli. Se on mahdollinen kaikille toimijoille Pirkanmaalla. Asiakslähtöinen Minun tiimini -toimintamalli soveltuu lapsen asioissa tehtävään yhteistyöhön silloin, kun lapsi käyttää useampia palveluja ja hyötyy niiden yhteensovittamisesta. Minun tiimini -toiminta voi olla myös ennaltaehkäisevää ja useita eri näkökulmia kokoavaa. Tällöin toiminnan tavoitteena on varmistaa, että lapsi saa tarvittavat palvelut riittävän ajoissa. Koolle kutsujana toimii taho, joka ensinnä havaitsee tarpeen. Tukea Minun tiimini kokoamiseksi asiakkaalle saa soittamalla Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden asiakasohjaukseen. Lisätietoja Minun tiimini- mallista on Pirkanmaan hyvinvointialueen verkkosivuilla.

Hyvinvointialue on laatinut verkkosivuilleen yleisohjeen terveydenhuollossa tehtävistä selvityksistä. Yleisohjeessa kuvataan pitkäaikaissairauksiin ja erityisruokavalioihin liittyvät terveydenhuollon selvitykset lapsesta. Kunnan ateriapalvelun tuottaja laatii omat yksityiskohtaisemmat ohjeet, jotka löytyvät Nokian kaupungin verkkosivuilta.

5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

5.5.1. Pidennetty ja varhennettu oppivelvollisuus

a) Pidennetty oppivelvollisuus (voimassa 31.7.2026 saakka)

Jos perusopetuslaissa tarkoitetulle perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta aikaisemmin¹¹⁸. Oppivelvollisuus päättyy¹¹⁹, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta tai kun oppivelvollinen on tätä ennen hyväksytysti suorittanut toisen asteen tutkinnon.

Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta¹²⁰. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden¹²¹ piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

¹¹⁸ Oppivelvollisuuslaki 2 §

¹¹⁹ Oppivelvollisuuslaki 2 §

¹²⁰ Perusopetuslaki 26 a §

¹²¹ Perusopetuslaki 9 §

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta¹²² tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Päätös erityisestä tuesta ja erityisen tuen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) ovat voimassa siihen saakka, kunnes ne on tarkistettu perusopetuslain 4 a luvun mukaiseksi 31.8.2026 mennessä. 1.8.2025 alkaen lapsikohtaisia tukitoimia koskeva järjestäminen ja päätöksenteko tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin¹²³, lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman¹²⁴ ja tukea koskevan päätöksen¹²⁵ mukaisesti.

b) Varhennettu oppivelvollisuus (voimassa 1.8.2026 alkaen)

Varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin¹²⁶, jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tällöin lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta¹²⁷.

Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia. Mikäli lapsella on pitkäaikaissairaus, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn, voi se olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen. Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioida oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä, kuten avustajan työskentelyllä ryhmässä. Tällöin varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätökselle ei ole perusteita. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaa päivittämiseen selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat lapselle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna kuin lapsi täyttää 6 vuotta, ja hänellä on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta¹²⁸. Tällöin esiopetus voi kestää kaksi vuotta lapsen ollessa 5- ja 6-vuotias. Lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen¹²⁹.

Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen.

Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyö varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta lapselle, tulisi vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista, jotta saadaan kokonaiskuva lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä. Yhteistyö on tärkeää, jotta lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen muodostaa lapsen edun mukaisen jatkumon.

Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöksenteon kannalta olennaista on, että lausunnosta tai selvityksestä käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Päätös tehdään aina perustuen lapsen tilanteen kokonaisarviointiin,

122 Oppivelvollisuuslaki 2 §

123 Perusopetuslaki 20 d §

124 Perusopetuslaki 20 e §

125 Perusopetuslaki 20 f §

126 Oppivelvollisuuslaki 2 §

127 Oppivelvollisuuslaki 2 §, varhennetun oppivelvollisuuden mukaisia päätöksiä voi valmistella 1.10.2025 alkaen ja päätökset voi ratkaista 1.8.2026-31.8.2026 välillä

128 Perusopetuslaki 26 a §

129 Oppivelvollisuuslaki 3 §

hänen vahvuuksiinsa ja yksilöllisen tuen tarpeisiinsa. Varhennettua oppivelvollisuutta koskeva hallintopäätös tulee perustella ja mahdollinen lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapsen opetus järjestetään siten, että oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Jos oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen ovat riittämättömiä ja lapsi ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene perusopetuksessa opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, kun arvioidaan perusopetukseen siirtyvän varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen lapsen opetuksen järjestämistä ja tukitoimia perusopetuksessa. Tällöin hyödynnetään mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta lapsen tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä perusopetuksessa tulee lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista lapsen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi. Perusopetuksen järjestämistä ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuu arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja opetukseen osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta. Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella¹³⁰. Arviointiin perustuvaa tukea koskevaa päätöstä ei tehdä ainoastaan lääketieteelliseen arvioon pohjautuen, koska perusopetuksessa opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen.

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Niiden esiopetuksessa olevien lasten, joiden pidennetyn oppivelvollisuuden päätös on voimassa 1.8.2025, päätökset tarkastetaan ja saatetaan uuden lain mukaisiksi keväällä 2026 pidettävissä monialaisissa palavereissa yhteistyössä perusopetuksen ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden

¹³⁰ Perusopetuslaki 20 i § (1090/2024), voimaan 1.8.2026

kanssa. Syksyllä 2025 pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten opetuksen järjestäminen esiopetuksessa suunnitellaan ja arvioidaan edelleen henkilökohtaisella opetuksen järjestämistä koskevalla suunnitelmalla (HOJKS).

Mikäli lukuvuoden 2025-2026 aikana tulee tarve tehdä pidennetyn oppivelvollisuuden päätös, eikä päätöksentekoa voi lapsen edun näkökulmasta lykätä 1.8.2026 saakka, tehdään lapselle pidennetyn oppivelvollisuuden päätös ja HOJKS.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätösten valmistelu voidaan aloittaa 1.10.25 alkaen, mutta päätökset voidaan tehdä aikaisintaan 1.8.2026 alkaen. Näin toimittaessa on varmistettava, että päätösajankohta ei vaikuta lapsen etuun.

Varhaiskasvatuksen koordinoiva erityisopettaja valmistelee varhennettua oppivelvollisuutta koskevan päätöksen yhteistyössä lapsen varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veo) sekä muiden varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kanssa. Koordinoiva erityisopettaja vastaa huoltajan kuulemiseen liittyvästä menettelystä. Mikäli lapselle on kirjoitettu lääketieteellinen tai psykologinen lausunto, hyödynnetään sitä päätöksen valmistelussa. Vahvat pedagogiset perustelut kuitenkin myös riittävät päätöksenteon pohjaksi. Varhaiskasvatuksen johtaja tekee varhennettua oppivelvollisuutta koskevan päätöksen ja laittaa päätöksen huoltajien lisäksi tiedoksi yksikön johtajalle ja veolle sekä varhaiskasvatuksen koordinoivalle erityisopettajalle. Varhennettua oppivelvollisuutta koskeva hallintopäätös tulee perustella ja mahdollinen lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

Mikäli lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Näistä käytännöistä on kerrottu tarkemmin Oppimisen ja koulunkäynnin tuen käsikirjassa.

5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen sairaalaopetus

Lapsen vakava sairaus tai vaikea elämäntilanne edellyttää erityistä pohdintaa esiopetuksen järjestämisessä ja tarvittavan tuen suunnittelussa. Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³¹. Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista.

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle lapselle esiopetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Sairaalaopetusta tulee järjestää, jos esiopetusta ei muutoin pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää sairaalaopetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä sekä lapsen kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman lapsen asuinkunta sopivat yhdessä lapsen esiopetuksen järjestämisestä¹³². Esiopetuksen järjestämisestä on kuultava lasta, hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa sekä lapsen opetuksen järjestäjää ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisia. Jos lapsen opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai

¹³¹ Perusopetuslaki 4 a § (1090/2024)

¹³² Perusopetuslaki 4 a §

asuinkuntaa on kuultava¹³³. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta¹³⁴.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³⁵. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen¹³⁶. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua voidaan hyödyntää myös muiden kuin erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetukseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi¹³⁷. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä.

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Jos sairaalaopetusta saava lapsi on ollut varhaiskasvatuspalvelujen piirissä Nokialla, tekee yksikön veo yhteistyötä yksikön johtajan ja varhaiskasvatuksen koordinoivan erityisopettajan kanssa lapsen sairaalaopetuksen järjestämiseen liittyvissä käytännöissä. Varhaiskasvatuksen koordinoiva erityisopettaja toimii sairaalaopetuksen järjestämisen kuultavana tahona nokialaisten

¹³³ Perusopetuslaki 4 a §

¹³⁴ Perusopetuslaki 4 a §

¹³⁵ Perusopetuslaki 4 a §

¹³⁶ Perusopetuslaki 4 a §

¹³⁷ Perusopetuslaki 4 a §

lasten kotikunnan osalta. Koordinoiva veo tekee tarvittaessa yhteistyötä palvelupäällikön kanssa. Kun lapsi siirtyy sairaalaopetuksesta takaisin päiväkotiin, varmistaa koordinoiva erityisopettaja konsultoinnin toteutumisen yhteistyössä yksikön veon ja sairaalan kanssa.

Jos lapsen esiopetus alkaa sairaalassaolon aikana, toimii varhaiskasvatuksen koordinoiva erityisopettaja esiopetuksen järjestämistä koskevassa yhteistyössä sairaalan sijaintikunnan ja tarvittaessa palvelupäällikön kanssa.

5.5.3. Muut opetuspalvelut

Lapsi voi saada esiopetuksen aikana myös muita opetuspalveluita, mikäli lapsi tarvitsee niitä esiopetukseen osallistumisen tueksi. Muut opetuspalvelut ovat lapselle maksuttomia palveluja¹³⁸ vastaavalla tavalla kuin tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Muiden opetuspalveluiden järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä, ja palvelun järjestämisestä tehdään hallintolain mukainen päätös.

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Mikäli varhaiskasvatuksen erityisopettaja arvioi, että lapsen oppiminen edellyttää muita opetuspalveluja, ottaa hän yhteyttä koordinoivaan varhaiskasvatuksen erityisopettajaan. He arvioivat lapsen opetuksen järjestämistavan. Koordinoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja valmistelee hallintopäätöksen palvelun järjestämistavasta ja varhaiskasvatuksen johtaja tekee päätöksen.

5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja -asetuksessa¹³⁹ säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä. Esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairaus voi estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista esiopetuksessa järjestettävään opetukseen. Esiopetukseen osallistumisajan lyhentäminen tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen.

Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätös voidaan tehdä vain lapsen tilanteesta johtuvilla, terveydentilaan liittyvillä syillä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Hallintopäätöstä varten tarvitaan asiantuntijalausunto esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta, joka liitetään

¹³⁸ Perusopetuslaki 31 §

¹³⁹ Perusopetuslaki 18 § (1090/2024)

huoltajan hakemukseen. Koska kysymyksessä on opetuksen järjestäjän päätös, tulee päätöksen tekijän aina arvioida lapsen kokonaistilanne myös pedagogisesti eli miten lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen.

Esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä koskevassa päätöksessä on yksilöitävä, miten lapsen esiopetus poikkeaa perusopetuslaissa, -asetuksessa ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetystä ja/tai määrätystä. Päätöksessä tulee käydä ilmi päätöksen voimassaoloaika. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä on voimassa määräajan, enintään lukuvuoden. Jos lapsen saama esiopetuksen määrä alittaa esiopetuksen vähimmäistuntimäärän 700 tuntia tai jos päätös koskee esiopetuksen järjestämispaikkaa, ratkaisun toimivuutta tulee säännöllisesti arvioida. Kaikki päätöksessä päätetyt asiat tulee perustella.

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Kun huoltaja tekee hakemuksen lapsen esiopetuksen järjestämisestä osittain toisin, asia käsitellään ennen päätöstä asianosaisten opiskeluhuollon toimijoiden ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa. Käytännön valmistelut sisältävät lapsen tilanteen arvioinnin, tarvittavien asiantuntijalausuntojen hankkimisen ja yhteistyön lapsen huoltajien kanssa.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja valmistelee esityksen lapsen esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa huoltajan hakemusta ja terveydenhuollon ammattilaisen lausuntoa hyödyntäen. Varhaiskasvatusyksikön johtaja tekee hallintopäätöksen.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja ryhmän opettaja suunnittelevat lapsen poikkeavan esiopetuksen järjestämisen lapsen edun näkökulmasta ja huolehtivat tarvittaessa poikkeavan esiopetuksen järjestämisen arvioinnista. Varhaiskasvatusyksikön johtaja vastaa esiopetuksen vähimmäismäärän seurannasta.

5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella¹⁴⁰, jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa

¹⁴⁰ Perusopetuslaki 27 §

ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Tämä käytäntö sovitaan syksyn 2025 aikana.

6. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa¹⁴¹ määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta.

Tässä luvussa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia¹⁴².

Opiskeluhoollolla¹⁴³ tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto¹⁴⁴, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus¹⁴⁵.

Opiskeluhoolto toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä¹⁴⁶ lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhoolto esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhooltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut¹⁴⁷. Opiskeluhooltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat¹⁴⁸.

6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma¹⁴⁹. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä¹⁵⁰. Opiskeluhooltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä¹⁵¹ esiopetuksen ja opiskeluhooltopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite¹⁵² opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää¹⁵³ opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhooltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot

141 Perusopetuslaki 14 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

142 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1 § (1225/2020)

143 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

144 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

145 YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

146 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

147 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §

148 Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 a § (378/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §

149 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

150 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

151 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

152 Terveydenhuoltolaki 15 a §

153 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhooltosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan¹⁵⁴ tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhooltosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhooltopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan¹⁵⁵.

Opetuksen järjestäjä vastaa¹⁵⁶ siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetusyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

1) Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista

Arvioon opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhooltopalvelujen riittävyys¹⁵⁷ huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määrääjassa.

Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoollotyössä sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arviossa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotasaustaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista

Opetuksen järjestäjän arviossa käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoolto) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa¹⁵⁸, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista¹⁵⁹.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoollon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhoolloryhmien¹⁶⁰ johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoolto)

154 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

155 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

156 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

157 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja 17 § ja Terveystarkastuslaki 15 §

158 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 § (886/2017)

159 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

160 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla¹⁶¹ tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoollon, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoollon seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoolto perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen¹⁶². Lapsen osallisuus ja toivomukset¹⁶³ otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä¹⁶⁴.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan

- lapsen ohjaaminen opiskeluhooltopalveluihin¹⁶⁵ (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi¹⁶⁶ koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhooltokertomusten¹⁶⁷ laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhooltorekisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoolto on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä¹⁶⁸. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoollon keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhooltopalvelujen osallisuus¹⁶⁹ opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoollon monialainen yhteistyö¹⁷⁰ oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen¹⁷¹ lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

161 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 §

162 Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

163 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 §

164 EU:n tietosuoja-asetus (679/2016), tietosuojalaki (1050/2018), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 22 § (377/2022) ja 23 §, perusopetuslaki 40 §, laki potilaan asemasta ja oikeuksista (1992/785) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812)

165 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 16 § (377/2022)

166 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 §

167 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § (377/2022) ja 21 § (377/2022)

168 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

169 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

170 Perusopetuslaki 4 a luku

171 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 §

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön¹⁷², johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa¹⁷³ tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä¹⁷⁴ huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

Nokian kaupungin paikallinen tarkennus

Nokian opiskeluhoitolausta vastaavana ryhmänä toimii LANUPE -teemaryhmä ja esiopetuksen opiskeluhoitosuunnitelmaa päivittää esiopetuksen ohjausryhmä.

Esiopetuksen opiskeluhoitosuunnitelma on erillinen suunnitelma, joka sisältää tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman, suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta

¹⁷² Perusopetuslaki 29 §

¹⁷³ Perusopetuslaki 29 §

¹⁷⁴ Perusopetuslaki 40 §, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 §, lastensuojelulaki 25 § (88/2010) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 §

ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelman. Suunnitelmat ovat tarvittavin osin kaksiosaisia ja yksikkökohtaiset osuudet kirjataan pedagogiseen toimintasuunnitelmaan.

Varhaiskasvatuksesta säädetään varhaiskasvatuslaissa ja esiopetuksesta säädetään perusopetuslaissa. Tämän lisäksi esiopetukseen kuuluvasta opiskeluhoollosta säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Eri lait velvoittavat opetuksen järjestäjiä laatimaan erilaisia suunnitelmia. Varhaiskasvatukseen tulee laatia tasa-arvosuunnitelma ja suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Esiopetukseen tulee laatia tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sekä opiskeluhooltosuunnitelma, johon sisältyvät suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma. Samat lapset ovat sekä esiopetuksessa että sitä täydentävässä varhaiskasvatuksessa. Yhteistä eri suunnitelmille on johtamisen ja oppimisyhteisöjen turvallisuutta ja yhteisöllisyyttä edistävät toimintakulttuuriset toimintatavat. Suunnitelmat sisältävät päällekkäisyyksiä ja tästä syystä ne on yhdistetty yhdeksi koko päiväkotiyhteisöä koskevaksi opiskeluhooltosuunnitelmaksi. Esiopetuksen opiskeluhooltosuunnitelman yhteisöllisen opiskeluhoollon osuus ohjaa myös varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämistä ja siten koko päiväkodin työtä.

Opiskeluhooltosuunnitelman vain esiopetusta koskevat osiot ovat arvio opiskeluhoollon tarpeesta, yksilöllinen opiskeluhoolto (erityisruokavalion ja lääkityksen käytännöt koskevat myös varhaiskasvatusta) ja opiskeluhooltopalvelut. Suunnitelma on luettavissa Nokian kaupungin verkkosivuilta kohdasta esiopetuksen opiskeluhoolto.

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen¹⁷⁵. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteellisen järjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustieteelliseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa¹⁷⁶.

¹⁷⁵ Perusopetuslaki 7 §

¹⁷⁶ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §